

Nacka Tingsrätt

Mark- och Miljödomstolen

KOMPLETTERING

Mål nr M 7575-17; ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet samt vattenverksamhet vid Slite, Gotlands kommun

Cementa AB (**Cementa**) åberopar mark- och miljödomstolens föreläggande, aktbilaga 15, samt medgivet anstånd, och inkommer med följande komplettering av ansökan.

A. Inledning

Cementa konstaterar inledningsvis att Gotlands kommun (Region Gotland), Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Region Gotland samt Kammarkollegiet inte har inkommit med kompletteringsönskemål. SGU uppger för sin del att ansökan är komplett. Havs- och vattenmyndigheten har meddelat att myndigheten avstår från att yttra sig.

I avsnitt C och D nedan kommenteras yttrandena från miljöenheten vid Länsstyrelsen i Gotlands län (**Länsstyrelsen**) och Naturvårdsverket. I den mån de båda myndigheterna framför samma eller snarlika synpunkter kommenteras de samlat på ett ställe i texten.

B. Regeringens beslut om Natura 2000-områden

Den 31 maj 2018 beslutade regeringen i frågan om nya och utökade Natura 2000-områden i Sverige. Bland de föreslagna områdena återfanns *inte* de två områden som i ansökan särskilt utretts i sin egenskap av potentiella utökningsområden för Natura 2000 (se Ansökansbilaga B13). Däremot utpekades ett annat område, Hejnum Kallgate Nordväst, som inte inför tillståndsansökan blev föremål för lika grundlig utredning eftersom det tidigt stod klart att någon skada på det området inte uppstår (se avsnitt G.5. i ansökan). En utvecklad förklaring till detta lämnas i det nedanstående.

Utökningsområdet ligger nordväst om det befintliga Natura 2000-området och omfattar ca 5 ha. Det ligger i en svag svacka där Orgbäcken rinner upp till Orgvätar. Denna svacka är också en avdelare mellan hållmarksområdena Hejnum hållar och File hajdar. Hydrologiskt befinner sig utökningsområdet i ett helt annat avrinningsområde än det som berörs av utökningsområdet för File hajdar-täkten. Någon påverkan på *ytvattenförekomster* i utökningsområdet kommer därmed inte att äga rum till följd av en utökad täkt.

När det gäller grundvatten och grundvattenutträngning kan konstateras att utökningsområdet för Hejnum Kallgate ligger ovanför Ancyclusvallen och på höjder på 35-40 m ö h. På dessa höjder ligger grundvattennivåerna under vegetationsperioden långt under markytan och det saknas därför förutsättningar för grundvattenutträngning. Någon påverkan på *grundvattenutträngning* under vegetationsperioden till följd av en utökad täkt vid File hajdar kan därför inte uppstå.

Vidare är utökningsområdet sluttande vilket gör att de våtmarker som förekommer är av soligena typer, dvs. kärr med rörligt markvatten. Läget ovanför de viktiga strandvallarna Litorina- och Ancyclusvallen gör att det saknas vattenmagasin som kan lagra större vattenvolymer och som därmed skulle kunna förse kärren med markvatten under vegetationssäsongen. Istället är kärren beroende av ytvatten från nederbörd och den närmaste omgivningens avrinningsområde under vegetationsperioden. När regn inte faller torkar kärren upp och faunan och floran i kärren är anpassade till detta. Slutligen kan konstateras att även om förutsättningarna fanns för grundvattenutträngning under vegetationsperioden så ligger den absoluta merparten av Natura 2000-utökningen söder om Orgbäcken, vilket innebär att det tillförs grundvatten från huvudsakligen Hejnum hållar och i ringa utsträckning från File hajdar.

Slutsatsen är att den ansökta verksamheten inte kommer att få några konsekvenser för utökningsområdet för Hejnum Kallgate Natura 2000-område. Ingen skada kan därmed uppstå på de arter och habitat som ska skyddas.

C. Länsstyrelsen

I det nedanstående kommenteras de synpunkter som inkommit från Länsstyrelsen. Synpunkterna redovisas i sammanfattad form och numreringen följer den i Länsstyrelsens yttrande. Länsstyrelsens yttrande innehåller utöver kompletteringsönskemål även synpunkter på ansökan i sak, vilka kortfattat bemöts nedan men i huvudsak lämnas till behandling under processen efter ansökans kungörelse, i den utsträckning Länsstyrelsen då framför dessa invändningar.

1. *Den ansökta verksamheten är inte förenlig med vattendomarna VA 8/77 och M 27311-05 och dessa domar måste därför prövas på nytt. Cementas yrkanden behöver kompletteras i detta avseende.*

I detta och nästkommande avsnitt kommenteras även punkt 22 i Naturvårdsverkets yttrande, se avsnitt D.5 nedan.

Inledningsvis kan kort nämnas att 1977 års tillstånd avser omledning av Spillingsån och Närsbäcken samt bortledning av processvatten genom nyttjande av två utjämningsmagasin – Spillingsdammen och Närssdammen – som tillståndet ger Cementa rätt att anlägga. Vattnet pumpas till fabriken från Spillingsdammen. Spillingsdammen fylls på av Spillingsån samt genom vatten som pumpas från Närssdammen, vilken i sin tur fylls på av Närsbäcken. 2006 års tillstånd medger utvidgning av Spillingsdammen samt ändrar hur mängden vatten som får bortledas uttrycks (från 1 800 m³/dygn till 657 000 m³/år). Domarna bifogas, Bilaga 1 och 2.

För Cementa är det oklart vad Länsstyrelsen avser med att 1977 och 2006 års tillstånd ”måste prövas på nytt”. Tillstånd till vattenverksamhet kan inte ändras genom s.k. ändringstillstånd. Eftersom nu ansökt vattenverksamhet skiljer sig från vad som följer av 1977 års dom har Cementa yrkat att den domen ska upphöra att gälla när det ansökta tillståndet tas i anspråk. De *engångsåtgärder* som 1977 års dom ger tillstånd till har utförts och är således slutliga och tillståndsgivna förändringar av vattensystemet. Åtgärdernas tillåtlighet påverkas inte av att tillståndet upphör och/eller av att det syfte åtgärderna tjänat – att försörja Cementas fabrik med processvatten – kommer att tillgodoses genom de andra åtgärder som Cementa nu yrkar tillstånd till, dvs. användning av länshållningsvatten från täkten för processändamål i fabriken. Vad avser den *löpande åtgärd* som 1977 års dom ger tillstånd till, dvs. bortledning av vatten, är den tillståndsgiven genom 2006 års tillstånd, vilken således i detta avseende kan sägas ha ersatt 1977 års dom.

Cementa har inte yrkat upphävande av 2006 års dom eftersom rätten att bortleda vatten från Spillingsdammen skulle kunna vara till nytta för Region Gotland som framtida huvudman för ett eventuellt vattenreningsverk. Huruvida så visar sig vara fallet och om förutsättningarna för nyttjande av domen då är för handen är inte en fråga för förevarande prövning. Den *engångsåtgärd* domen medgav – utvidgning av Spillingsdammen – har utförts och är således en slutlig och tillståndsgiven

förändring av dammen. Att Cementa inte avser nyttja den bortledningsrätt som domen ger innebär inte heller det att domen måste ändras eller upphävas.

Sammanfattningsvis förstår Cementa inte vad Länsstyrelsen menar med sin synpunkt, men hoppas att ovanstående förklarar bolagets yrkanden och inställning avseende de äldre vattendomarna.

2. *Ansökan ska kompletteras med yrkande om uttag av processvatten till cementfabriken från Västra brottet.*

I detta och föregående avsnitt kommenteras även punkt 22 i Naturvårdsverkets yttrande, se avsnitt D.5 nedan.

Bortledning av vatten från Västra brottet till fabriken omfattas av yrkande 2a. För det fall frågan har sitt ursprung i en missuppfattning att uttag av processvatten i befintlig verksamhet sker från Västra brottet kan här understrykas att så inte sker.

Men hänvisning till de skäl som angivits i ansökan, se avsnitt J.2.4, konstaterar Cementa att omfattningen av bortledningen svårigen kan bestämmas till viss volym utan måste regleras genom nivåer, vilket görs genom villkorsförslag 11 och 12. I samband med att Cementa gått igenom ansökningshandlingarna för att kommentera länsstyrelsens synpunkt har Cementa uppmärksammat en felskrivning i villkorsförslag 11. Av misstag har bottennivån i Västra brottets pall 2 (-49,7 m) angivits istället för lägsta föreslagen vattennivå (-30 m). Villkoret ska rätteligen ha följande lydelse.

(11) Vattennivån i Västra brottet ska hållas mellan nivåerna -30 och -26 meter.

I sammanhanget kan för tydlighets skull påpekas att scenarierna i grundvattenmodellen har givits ingångsvärdet att vattennivån i pall 2 är -28 meter. Vattennivån kommer troligen att vara högre än -28 under vintertid. Att nivån kan sjunka till -30 under en period av året har ingen betydelse för konsekvensbedömningen.

3. *Ansökan ska omfatta yrkanden om tillstånd till avveckling eller efterbehandling av det utjämningsmagasin (Närssdammen) som uppkommit i Närsbäcken som en följd av vattendom VA 8/77.*

Som framgår av punkt 1 ovan är anläggandet av Närssdammen en slutlig och tillståndsgiven förändring av Närsbäcken. Såvitt avser framtida åtgärder i eller vid dammen och bäcken hänvisas till punkt 21 nedan.

4. *Cementas åtaganden om kompensationsåtgärder ska preciseras så att de kan föreskrivas som slutliga villkor. Att åtagandena blir bindande genom det allmänna villkoret skapar oklarhet om bolagets skyldigheter och svårigheter i tillsynen och egenkontrollen.*

Denna synpunkt kommenteras vid punkt 15 i avsnitt D.3 nedan.

5. *För att Cementas åtagande att bekosta ett kommunalt vattenverk ska kunna beaktas i tillståndsprovningen, måste ansökan omfatta tillståndsprovning av vattenverket. Yrkande om detta bör därför inkluderas i ansökan.*

Åtagandet bygger på en överenskommelse med Region Gotland, som är huvudman för den allmänna vattenförsörjningen på Gotland. Det är Region Gotland som ska vara verksamhetsutövare för ett framtida vattenverk, inte Cementa. Redan av detta skäl, att det inte är samma verksamhetsutövare som ska driva vattenverket respektive täktverksamheten, saknas anledning att efterkomma kompletteringsbegäran på denna punkt.

Det är Region Gotland som bestämmer om och i så fall när Spillingsdammen tas i anspråk för dricksvattenändamål. Det som Cementa åtar sig inom ramen för förevarande målet är att tillhandahålla vattnet för dricksvattenuttag och att bekosta ett vattenverk om Region Gotland så önskar. Dessa åtaganden kan och ska enligt Cementas uppfattning beaktas i provningen.

6. *Det krävs ett förtydligande av vilka åtgärder som omfattas av arbetstiden och följden av att dessa inte vidtas i tid.*

De åtgärder som omfattas av arbetstid framgår av yrkandena 2a–c, vilka konkret innefattar följande.

- Anläggande av ledning från File hajdar-täkten till Västra brottet, längs truckvägen och med avsticksledning till Spillingsdammen (avsnitt 4.2.2 i den tekniska beskrivningen).
- Utvidgning av pumpgrop i File hajdar-täkten samt anläggande av en ny pumpgrop (avsnitt 4.2.5 i den tekniska beskrivningen och 3.3 i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)).

- Omledning av Spillingsån (avsnitt 4.2.3 i den tekniska beskrivningen).

En (ej drifttagen) vattenledning från Västra brottet till fabriken finns redan i form av en ledning som kopplats på befintlig ledning från Spillingsdammen till fabriken. Följden av att åtgärderna inte vidtas inom arbetstiden, är att tillståndet förfaller i de delar som avser de icke utförda arbetena, såvitt förlängd tid inte medges, 22 kap. 25 § miljöbalken.

7. *Risken för skada av den ansökta vattenverksamheten är störst mot slutet av tillståndstiden och Cementas yrkande om tid för anmälan av oförutsedd skada kan därför behöva justeras.*

Att risken för skada är som störst mot slutet av tillståndstiden är inte den enda omständigheten som bör beaktas vid val av tid för anmälan av oförutsedda skador. Vid val av sådan tid bör även beaktas Cementas erbjudande till enskilda brunnsinnehavare om skadeslöshet vid den ansökta verksamhetens påverkan på vattennivåerna i deras brunnar. Det är Cementa som har bevisbördan för att en eventuell påverkan *inte* har något samband med den av Cementa ansökta täktverksamheten. Vid val av tid för oförutsedd skada bör även Cementas överenskommelse med Region Gotland, i dess egenskap av huvudman för den allmänna dricksvattenförsörjningen på Gotland, beaktas, där Cementa åtar sig att på egen bekostnad tillse att Spillingsdammen kan användas för dricksvattenförsörjningen om regionen så önskar. Med beaktande av ansökan i dess helhet ser Cementa i nuläget inget skäl att justera yrkandet om tid för oförutsedd skada.

8. *Den ansökta verksamheten kräver dispens enligt artskyddsförordningen.*

I detta avsnitt kommenteras även punkterna 12 och 13 i Naturvårdsverkets yttrande, se avsnitt D.3 nedan.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande inte specificerat för vilka av de 30 arter som påträffats och som omfattas av artskyddsförordningen som myndigheten anser att dispens krävs. Vid telefonkontakt har naturvårdshandläggare Magnus Martinsson förtydligt att länsstyrelsen anser att dispens krävs för var och en av arterna. Cementa ser därför anledning att utveckla sin syn på rättsläget. Artskyddsförordningen innehåller flera förbudsbestämmelser. I det nu ansökta utökningsområdet i

Slite finns arter som skyddas av förordningens paragrafer 4, 6, 7, 8 och 9 (se s. 44 i naturvärdesinventeringen, Ansökansbilaga B6).

- 4 § förbjuder i korthet att man avsiktligt dödar, fångar eller stör vilda fåglar eller vissa angivna vilda djurarter, samlar in deras ägg (punkterna 1-3), eller (oavsett avsikt) skadar eller förstör deras fortplantningsområden eller viloplatsen (punkt 4).
- 6 § förbjuder i korthet att man dödar eller fångar vissa kräl- och groddjur och ryggradslösa djur, eller samlar in deras ägg.
- 7, 8 och 9 §§ förbjuder i korthet att man gräver upp eller plockar vissa växter och mossor.

Av praxis från Mark- och miljööverdomstolen¹ (MÖD) följer att i förhållande till verksamheter där syftet uppenbart är ett annat än att vidta den förbjudna åtgärden aktualiseras förbuden i 4, 8, och 9 §§ endast om det finns en risk för påverkan på den skyddade artens bevarandestatus i området. Veterligt har förbuden i 6 och 7 §§ inte prövats av MÖD, men Cementas uppfattning är att samma kriterium, det vill säga påverkan på artens bevarandestatus i området, ska vara uppfyllt för att dessa förbud ska inträda.

Avgörande för om förbuden inträder är således avgränsningen av det geografiska område inom vilket bevarandestatusen ska bedömas. I denna bedömning har EU-kommissionens vägledning² fått stort genomslag, vilken i korthet säger att en bedömning ska göras utifrån regelverkets syfte, vilket är att arten ska uppnå gynnsam bevarandestatus. Vad gäller påverkan på livsmiljöer anges i vägledningen att bestämmelsen syftar till att skydda den ekologiska funktionaliteten hos fortplantningsområdet eller viloplatsen. Även om det relevanta geografiska området skulle vara förhållandevis litet för en viss art, innebär inte varje dödad individ eller försämring av livsmiljö att bevarandestatusen för den aktuella arten påverkas negativt. I

---

¹ Se MÖD 2016:1 (Klinthagen) samt avseende 4 § även MÖD:s dom 2016-11-17 i mål M 3129-16 (tillståndsprovning av Cementas täkt i Skövde).

² Vägledning om strikt skydd för djurarter av intresse för gemenskapen i enlighet med rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer (slutlig version, februari 2007)

exempelvis Klinthagenmålet (MÖD 2016:1) bedömde MÖD påverkan på fjärilsarterna apollofjäril och svartfläckig blåvinge inom tre ansökta brytområden som samtliga låg inom ett s.k. kärnområde för arterna. I två av brytområdena fanns det få förekomster av arterna och de var inte lämpliga fortplantningsområden. I det tredje området var förekomsten större och fortplantningsområdena lämpliga. Det var bara verksamheten i detta tredje område som MÖD ansåg kunde påverka arternas bevarandestatus negativt och som alltså var potentiellt förbjuden enligt artskyddsförordningen (förbudet inträdde dock inte eftersom erforderliga skyddsåtgärder vidtogs).

Cementa har låtit genomföra mycket omfattande inventeringar på File hajdar och har därför underlag att basera sin bedömning i förevarande mål på de lokala förhållandena i det ansökta utökningsområdet. För var och en av de artskyddade arterna i utökningsområdet har Cementa låtit utreda förekomst och bevarandestatus och den ansökta verksamhetens påverkan på denna, se Ansökansbilaga B6 med underbilaga 2 samt avsnitt 6.4.2 i MKB. Med anledning av punkt 12 i Naturvårdsverkets kompletteringsönskemål (se avsnitt D.3 nedan) har bedömningen ytterligare utvecklats och förtydligats och en fördjupad bedömning av påverkan på skyddade arter ges in, Bilaga 3.³ Av utredningen kan, liksom av tidigare utredning, slutsatsen dras att varken de individer som riskerar att störas eller dö eller den försämring eller förlust av fortplantningsområden eller viloplatsar som den ansökta verksamheten innebär, medför någon negativ påverkan på arternas bevarandestatus vare sig lokalt, regionalt eller på nationell nivå. Cementa vidhåller således sin uppfattning att någon dispens enligt artskyddsförordningen inte behövs.

Såvitt gäller fjärilsarterna apollofjäril och svartfläckig blåvinge, vilka förekommer i utökningsområdet, har Calluna AB gjort en separat fördjupad bedömning, se Bilaga 4. Som framgår av denna kvarstår bedömningen att den ansökta verksamheten inte försvårar uppnåendet av gynnsam bevarandestatus för dessa två arter, även om inga särskilda skyddsåtgärder skulle vidtas. Det åtgärdsprogram för väddnätfjäril som är under utarbetande (se avsnitt H.2.2 i ansökan och Ansökansbilaga B7) kommer ändå

---

³ Bilagan innehåller uppgifter om arter som enligt Artdatabankens riktlinjer inte bör offentliggöras. Cementa föreslår därför att sekretessprövning sker enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Information om Artdatabankens riktlinjer finns på: <https://www.artdatabanken.se/var-verksamhet/fynddata/skyddsklassade-arter/>.

att kompletteras med åtgärder som tillser att även apollofjäril och svartfläckig blåvinge får tillgång till ytterligare platser för fortplantning som är av minst samma storlek och kvalitet som de platser som försvinner. Med dessa åtgärder kan påverkan på bevarandestatus uteslutas. En uppdaterad sammanställning av åtaganden (Ansökansbilaga D) bifogas, Bilaga 5.

Åtgärdsprogrammet för de tre fjärilsarterna är under framtagande. Under våren har en sårbarhetsanalys för väddnätfjäril tagits fram och parallellt härmed ett åtgärdsprogram för genomförande av skyddsåtgärder. Åtgärdsprogrammet har arbetats in i modellen för sårbarhetsanalysen för att möjliggöra studier av nuläge, utökad täkt utan skyddsåtgärder samt utökad täkt med skyddsåtgärder. Sårbarhetsanalysen har behövt verifieras i fält vilket endast kan ske när väddnätfjärilen har flygtid, det vill säga i juni. Fältarbetet för verifiering av sårbarhetsanalysen är i skrivande stund utfört men insamlad data behöver analyseras, vilket beräknas vara klart i september. Cementa avser ge in åtgärdsprogrammet i samband med att bolaget bemöter de yttranden som inkommer efter ansökans kungörande. Som framgår av Bilaga 4 så avses följande strategi tillämpas i förhållande till apollofjäril och svartfläckig blåvinge.

- Restaurerande och skapande av habitat i anslutning till de miljöer som restaureras för väddnätfjärilen – kalkfukthedar, kalkfuktängar och rikkärr. Alla ytor där åtgärder planeras kommer inte att bli våtmarker utan en del av dem kommer att anta alvarkaraktär. I samband med restaureringen kan det bli aktuellt att så in värdväxter för att påskynda habitatbildandet.
- Skapandet av nya habitat i anslutning till befintlig täkt där marken utsatts för exempelvis avbaning och avverkning. Detta kommer att vara en del av efterbehandlingen.
- Restaurerandet av habitat på andra platser på norra Gotland där Cementa som markägare har rådighet (en del av kompensationsplanen).

Vad avser den ansökta verksamhetens påverkan på växter har Cementa åtagit sig att som en skyddsåtgärd flytta ytskikt från alvarsmark inom täktområdet till andra platser samt att tillvarata frön och plantor av vissa arter så att de kan etableras på annan plats, se Ansökansbilaga D. Vissa berörda arter omfattas av artskyddsförordningen. Skyddsåtgärderna är en direkt följd av den ansökta täktverksamheten, vars

syfte uppenbart är ett annat än att hantera de aktuella växtexemplaren. Cementas uppfattning är därför att åtgärderna ska betraktas som en del av den ansökta verksamheten och inte som separata åtgärder med syfte att hantera de aktuella växterna. Motsatsen skulle innebära att förbuden i artskyddsförordningen inträder eftersom åtgärderna då inte träffas av kvalificeringen att förbuden endast inträder om artens bevarandestatus riskerar att påverkas. Detta skulle leda till den orimliga situationen att borttagandet av växterna genom avbaning inte kräver dispens, men att ett tillvaratagande av dem skulle göra det. För det fall domstolen anser att åtgärderna kräver dispens anser Cementa att ansökan i och för sig innehåller de uppgifter som behövs och att skäl för dispens föreligger.

9. *Ansökan behöver kompletteras med en beskrivning av miljöeffekterna av den sammanlagda (nu tillståndsgiven och ansökt utökning av) vattenbortledningen. Befintligt tillstånd löper ut 2021, varefter Cementa inte längre har rätt att bortleda vatten.*

Av yrkande 2a framgår att Cementa yrkar tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken bland annat omfattande ”bortledning av i Västra brottet respektive File hajdar-täkten inläckande dag- och grundvatten”. Ansökan gör alltså ingen åtskillnad mellan dag- och grundvatten som härrör från nya brytområden respektive idag tillståndsgivna verksamhetsområden utan omfattar den samlade vattenbortledningen. De miljökonsekvenser som beskrivs i ansökningshandlingarna avser förhållandena vid fullt utbruten täkt enligt ansökan (år 2041) och omfattar således den samlade bortledningen.

Nollalternativet beskrivs i avsnitt 4.6 i MKB och innebär, liksom Länsstyrelsen nämner, att täktverksamheten upphör. I nollalternativet antas täkten år 2041 vara vattenfylld, se punkt 32 nedan samt där refererad bilaga. Med det som nu anförts anser Cementa att Länsstyrelsens begäran om komplettering bör lämnas utan avseende.

10. *Diskussion om kompensationsåtgärder är aktuell först när åtgärder i den ansökta verksamheten utretts. Ansökan behöver kompletteras med ytterligare försiktighetsmått, skyddsåtgärder och begränsningar.*

Synpunkten kommenteras under punkt 14 i avsnitt D.3 nedan.

11. *Komplettera ansökan med en karta över verksamhetsområdets utsträckning vid Västra brottet fram till år 2025 respektive perioden 2025–2041.*

Efterfrågad karta bifogas, Bilaga 6.

12. *Ansökan ska kompletteras med en utredning av hur vibrationer och luftstövågor från sprängningar kan begränsas till 2 mm/sekund respektive 100 Pascal vid omgivande bebyggelse. Länsstyrelsen efterfrågar särskilt åtgärdsförslag avseende sprängningar i Västra brottet under perioden fram till 2025.*

Såvitt Cementa uppfattar är Länsstyrelsens förslag på komplettering snarast en invändning mot det i ansökan föreslagna vibrationsvillkoret, ett villkor som följer etablerad praxis. Om Länsstyrelsen vill föreslå ett annat vibrationsvillkor bör det enligt Cementas uppfattning ske när myndigheten yttrar sig över den kungjorda ansökan.

13. *Ansökan ska kompletteras med en fördjupad utredning av alternativa sätt att genomföra materialtransporter från File hajdar-täkten.*

För transport av råsten från täkterna till krossanläggningen används idag truckar. Cementa planerar, som angivet i ansökan, att byta ut verksamhetens fordonspark under åren 2021–2022 och inför utbytet genomföra en fördjupad utredning av transportalternativen. Teknikutvecklingen på fordonsområdet är mycket snabb, inte minst vad avser fossilfria respektive utsläppsfria alternativ, varför ett genomförande av denna fördjupade utredning redan nu riskerar leda till suboptimala konsekvenser för miljön. Ansökan bör därför inte kompletteras på sätt Länsstyrelsen önskar.

14. *Ansökan ska kompletteras med en utredning av risken för ökad grumling i ytvatten längs truckvägen.*

Det suspenderade material som tillförs recipient från truckvägen uppkommer genom damning och avspolning via nederbörd som faller på vägkroppen, som är uppbyggd av kalkstenskross. Genom trucktransporterna sker en kontinuerlig malning av kalkstenen i vägkroppen vilket ger upphov till finkornigare partiklar som kan transporteras ut till recipient. Tillförsel av suspenderat material till recipient sker i princip bara vid kraftig eller långvarig nederbörd.

Truckvägens översta lager består redan idag av finfördelat material. Fler transportrörelser bedöms därför inte ge upphov till mer än en liten ökning av mängden partiklar. Den ökade dammbekämpningen (genom vattenbegjutning av vägen) som blir följd av fler transportrörelser bedöms inte i sig medföra att mer suspenderat material tillförs recipient från vägen, eftersom vattenmängden är så liten att den inte ger upphov till något vattenflöde till vägens diken.

Även om mängden suspenderat material från truckvägen till Anerån kan komma att öka något kommer den totala mängden tillfört suspenderat material till denna recipient ändå att minska eftersom länshållningsvattnet från File hajdar-täkten inte längre kommer att ledas till Anerån.

I Ansökansbilaga B5 (PM Ytvatten) beskrivs att Cementa har vidtagit ett antal åtgärder för att minska halten suspenderat material i recipienterna. Under 2016 anlades en sedimenteringsdamm som tar emot vatten från stora delar av truckvägen före utflödet till Anerån. Åtgärderna genomförs inom ramen för ett tillsynsärende avseende befintlig verksamhet och fler åtgärder, exempelvis siltgardiner, planeras i ärendet. Även beträffande Spillingsån har Cementa vidtagit åtgärder för att minska halten suspenderat material. Sedan början av 2017 leds huvuddelen av det vatten från truckvägen som tidigare leddes till Spillingsån istället till Västra brottet. Detta innebär att vatten från truckvägen inom Spillingsåns avrinningsområde numera nästan uteslutande leds till Västra brottet istället för till Spillingsån. Inom ramen för samma projekt har Cementa genomfört en terrassering av den östra slänten angränsande Spillingsån samt besått samtliga angränsande slänter i syfte att minska erosion och halten suspenderat material.

Cementa bedömer sammanfattningsvis att fler transportrörelser till och från File hajdar-täkten kan ge upphov till något ökad tillförsel av suspenderat material från truckvägen till Anerån. Eftersom Anerån inte längre kommer att vara recipient för länshållningsvattnet från File hajdar-täkten kommer den totala mängden som tillförs ån dock att minska. Mängden suspenderat material som tillförs Spillingsån kommer att minska jämfört med idag som en följd av de åtgärder som ovan beskrivits.

Se beträffande Anerån även punkt 18 nedan.

15. *Ansökan ska kompletteras med redovisning av ytterligare skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att minska risken för föroreningar från tankning och underhåll av fordon, samt kostnader för dessa åtgärder.*

I Västra brottet finns ett parkerings- och verkstadsområde. Förvaring av olja sker enligt följande.

- Drivmedelstanken söder om spohallen rymmer 40 m³ och är dubbelmantlad samt utrustad med larmfunktion.

- Intill spolhallens östra fasad finns en brännolja-tank om 3 m³. Tanken är invallad.
- Nordväst om verkstaden finns en spillolja-tank om 5 m². Tanken är invallad.
- Intill verkstadens norra fasad samt nordväst om verkstaden finns fathyllor respektive fatskåp för separata oljefat. Dessa är utrustade med uppsamlingskärl.

Samtliga invallningar och uppsamlingskärl är dimensionerade för att klara respektive tank eller fathylla/fatskåps samlade volym.

Kemikaliehantering i Västra brottet sker inom byggnaderna som i ritningen i Bilaga 7 är markerade "Spolhall" samt "Verkstad". Båda dessa byggnader är försedda med separata oljeavskiljare. Spolhallen har även en tillhörande separat sedimenteringsdamm.

Länsstyrelsen efterfrågar specifikt information om vilken typ av oljeavskiljare som planeras användas för den ansökta verksamhetens länshållningsvatten. Cementa planerar i nuläget för så kallad ytavskiljning, vilket innebär att olja avskiljs genom en barriär ("spärrvägg") som tvingar vattenflödet mot djupet medan oljan är kvar på ytan. Ytavskiljningen kommer att placeras i befintlig damm i Östra brottet. Genom denna placering kommer vattnet först att genomgå omfattande försedimentering i Västra brottets pall 2, i dammen före pumpgrup i Västra brottet samt i dammen i Östra brottet (se figur 8 och 10 i den tekniska beskrivningen). Dammen i Östra brottet är uppdelad i två sektioner med en total yta ca 6 700 m². I dammen finns en avgränsande berggribba vilken gör att endast ytligt vatten rör sig in i nästa sektion. Ytavskiljningen kommer att dimensioneras på ett sådant sätt att spärrväggen får erforderligt djup för att hantera den samlade volymen av lagrad olja inom ramen av täktverksamheten. Om man betraktar endast den sista sektionen av dammen i Östra brottet så har denna en yta om ca 1 200 m², vilket innebär att varje centimeter spärrvägg ger en avskiljningspotential motsvarande 12 m³.

Vad gäller det flöde från File hajdar-täkten som kan komma att pumpas till Spillingsdammen så redovisas detta övergripande i Ansökansbilaga C.2. Detaljerna kommer att utarbetas tillsammans med Region Gotland för det fall Region Gotland

bestämmer sig för att realisera vattenverket. Oljeavskiljning kommer att vara en del av hanteringen.

16. *Bedömningen enligt 11 kap. 6 § miljöbalken bör inkludera kostnaderna för vattenverket samt kostnaden för förlust av möjligheten till enskilt och allmänt utnyttjande av det bortledda grundvattnet. Ansökan ska kompletteras med en fördjupad utredning avseende detta.*

Bedömningen enligt 11 kap. 6 § miljöbalken omfattar endast kostnaderna för den vattenverksamhet som prövas i målet, vilket vattenverket inte gör (se punkt 5 ovan).

Som anförts under avsnitt L.6 i ansökan är den ansökta vattenverksamheten en förutsättning för att kunna bedriva den ansökta täktverksamheten. Vattenverksamheten har alltså inget självständigt ändamål. Redan av detta skäl kan behovet av en fördjupad utredning om den ansökta vattenverksamhetens för- respektive nackdelar från allmän och enskild synpunkt ifrågasättas. För prövningar av tillstånd för täkter är det snarast behovet av det brutna materialet som i praxis bedömts vara viktigt att bedöma när etableringen är ifrågasatt. Att det finns ett mycket stort behov av kalkstenen från File hajdar är uppenbart. Cementa delar sammantaget inte Länsstyrelsens bedömning om behovet av fördjupad utredning, utan hänvisar till avsnitt L.6 i ansökan. Se även punkt 23 i avsnitt D.5 nedan.

17. *Länsstyrelsen bedömer att mängden yt- och grundvatten som leds till havet kommer att öka i den ansökta verksamheten jämfört med idag. Vattenflödena i den kommunala vattentäkten samt genom våtmarksområdena och till Anerån kommer att minska. Ansökan bör kompletteras med ytterligare förslag till åtgärder som kompenserar för effekterna av bortledningen. I samråd med Region Gotland bör infiltrationsförsök genomföras. Möjligheten att avleda vatten till våtmarker eller Tingstäde träsk bör utredas.*

Av ansökan framgår att den totala mängden länshållningsvatten till havet bedöms minska från dagens cirka 2,1 till cirka 1,6 Mm³/år, se avsnitt F.2.4 i ansökan samt avsnitt 6.1.4 i MKB. Länsstyrelsens bedömning att mängden yt- och grundvatten som leds till havet kommer att öka vinner alltså inte stöd av ansökan.

Den utökning av File hajdar-täkten som Cementa nu ansöker om beräknas medföra att grundvattennivån i den kommunala vattentäkten sjunker 4–4,5 meter i slutet av

sommaren (detta avser tiden då File hajdar-täkten är fullt utbruten enligt ansökan, dvs. omkring år 2041). Brunnarna bedöms ändå kunna producera den tillståndsgivna volymen 220 000 m³ råvatten per år, men för att bibehålla grundvattennivån i brunnarna behöver uttaget minskas med cirka 8 000 m³ per år. Cementa har utrett olika sätt att kompensera för detta, bland annat infiltration, se Ansökansbilaga C.2. Cementa har dock valt ett annat alternativ, vilket kommer att ge ett mycket stort nettotillskott av dricksvatten. Bolaget ser därför inte skäl att vidta ytterligare åtgärder. För det fall huvudmannen för dricksvattenförsörjningen, Region Gotland, senare efterfrågar ytterligare utredning kan sådan komma att genomföras. Cementas åtagande lämnar också öppet för att den nu föreslagna åtgärden ersätts av en bättre lösning om en sådan identifieras.

Vad gäller konsekvenserna av den ansökta verksamheten för vattenskyddsområdet Tingstäde träsk visar genomförda beräkningar att den ansökta verksamheten inte har några betydande negativa konsekvenser för vattenbalansen i Tingstäde träsk. Cementa anser därför inte att det finns skäl att vidta kompensationsåtgärder i detta avseende. Såvitt avser påverkan på omgivande våtmarker i allmänhet har Cementa åtagit sig att kompensera för eventuell förlust av habitattypen rikkärr, vilket är den konsekvens av någon betydelse som bedöms kunna uppstå. Cementa anser inte att det finns skäl att utreda ytterligare kompensationsåtgärder.

I sammanhanget bör understrykas att Cementa anser att den ansökta verksamheten är tillåtlig även utan de kompensationsåtgärder som bolaget frivilligt åtagit sig.

18. *Grumling genom dagvatten från truckvägen och minskat vattenflöde kan påverka Anerån. Påverkan på åns ekologiska status, särskilt de biologiska kvalitetsfaktorerna, och kemiska status ska redovisas. Särskilda förorenande ämnen och prioriterade ämnen ska beaktas. Skyddsåtgärder och villkor med rikt- och begränsningsvärden ska föreslås.*

En bedömning av påverkan på Aneråns biologiska och kemiska status återfinns i Bilaga 8. Av bilagan framgår sammanfattningsvis att den ansökta verksamheten inte medför någon försämring av någon kvalitetsfaktor. Vad gäller grumling, se även punkt 14 ovan.

Länsstyrelsens synpunkter om skyddsåtgärder och villkor bör behandlas efter det att ansökan kungjorts. Som framgår av ansökan och detta yttrande anser emellertid

Cementa inte att några ytterligare skyddsåtgärder är motiverade och bolaget anser heller inte att det är nödvändigt att föreskriva särskilda villkor avseende Anerån.

19. *I ansökan redovisas förhöjda halter av olja i provpunkten Anerån Bron. Det behöver utredas om detta har kopplingar till verksamheten.*

Det värde Länsstyrelsen hänvisar till (tabell 8 i Ansökansbilaga B5) har av förbiseende införts i tabellen och en korrekt tabell bifogas, Bilaga 9. Parametern oljeindex har inte mätts i provpunkten Anerån Bron. Den ansökta verksamheten bedöms inte medföra risk för förhöjda oljehalter i någon recipient, se även punkt 15 ovan.

20. *Ansökan ska kompletteras med redovisning av möjliga åtgärder, och kostnader för dessa, för att återställa Spillingsån från Spillingsdammen till Bogeviden. De åtgärder för att begränsa grumling som uppstår via dagvatten från truckvägen som gjorts inom ramen för ett pågående tillsynsärende ska ingå. Vidare ska åtgärder för att förhindra att föroreningar når Spillingsån och därefter Bogeviden föreslås.*

Ansökan omfattar omdragning av en mindre del av Spillingsån, se yrkande 2b och Figur 12 i den tekniska beskrivningen. Åtgärden syftar till att möjliggöra framtida användning av Spillingsdammen som dricksvattenmagasin. De återställningsåtgärder som Länsstyrelsen efterfrågar har enligt Cementas uppfattning inget sådant samband med den ansökta verksamheten att de behöver prövas inom ramen för denna tillståndsprövning.

För domstolens kännedom kan nämnas att de åtgärder som beskrivs i punkt 14 ovan samt i Bilaga 8 är åtgärder som vidtas inom ramen för det tillsynsärende som Länsstyrelsen nämner i sin synpunkt.

21. *Ansökan ska redovisa möjligheten att låta Närsbäcken återgå till ett mer naturligt tillstånd, inklusive möjligheten att förena Spillingsån och Närsbäcken samt förslag på vad som ska ske med utjämningsmagasinet i Närsbäcken (Närsdammen).*

I detta avsnitt kommenteras även punkt 3 i Länsstyrelsens yttrande.

Cementa är inte negativt inställd till åtgärder på Närsbäcken och Närsdammen, men anser inte att de åtgärder Länsstyrelsen anger (här och i punkt 3 ovan) har ett sådant samband med den ansökta verksamheten att de ska prövas inom ramen för denna prövning. Beträffande åtgärder på Närsbäcken och Närsdammen vill Cementa

emellertid redan nu avisera att bolaget initierat framtagandet av ett underlag för förlängning av Närsbäcken så att denna ska kunna mynna direkt i Västra brottet istället för som nu, i Närsdammen. Detta skulle kunna ge flera fördelar, bland annat ytterligare marginal till den lägsta tillåtna vattennivån (-30 m) i Västra brottets pall 2. Cementa återkommer i samband med bemötandet av efter kungörelsens inkomna yttranden med ett särskilt yrkande om förlängning av Närsbäcken samt underlag för prövningen i den delen.

22. *Ansökan ska redovisa kumulativ påverkan på vattenförekomsten Bogeviden av Cementas historiska verksamhet samt förslag på åtgärder för att god status ska uppnås i Bogeviden.*

Bogeviden kommer i den ansökta verksamheten inte längre att vara recipient för verksamheten, vilket bedöms ha positiva konsekvenser för Bogeviden, se avsnitt 6.1.4 och 6.2.1 i MKB. Eventuell historisk påverkan på Bogeviden av Cementas verksamhet omfattas inte av förevarande tillståndsprövning.

23. *Klimatscenarier för Gotland visar att det inte generellt går att säga att alla grundvattenmagasin alltid fylls på vintertid. Komplettera grundvattenmodellen med redovisning av hur tre på varandra följande torrår kan påverka grundvattensituationen, den kommunala vattentäkten, våtmarksområdena samt Tingstäde träsk.*

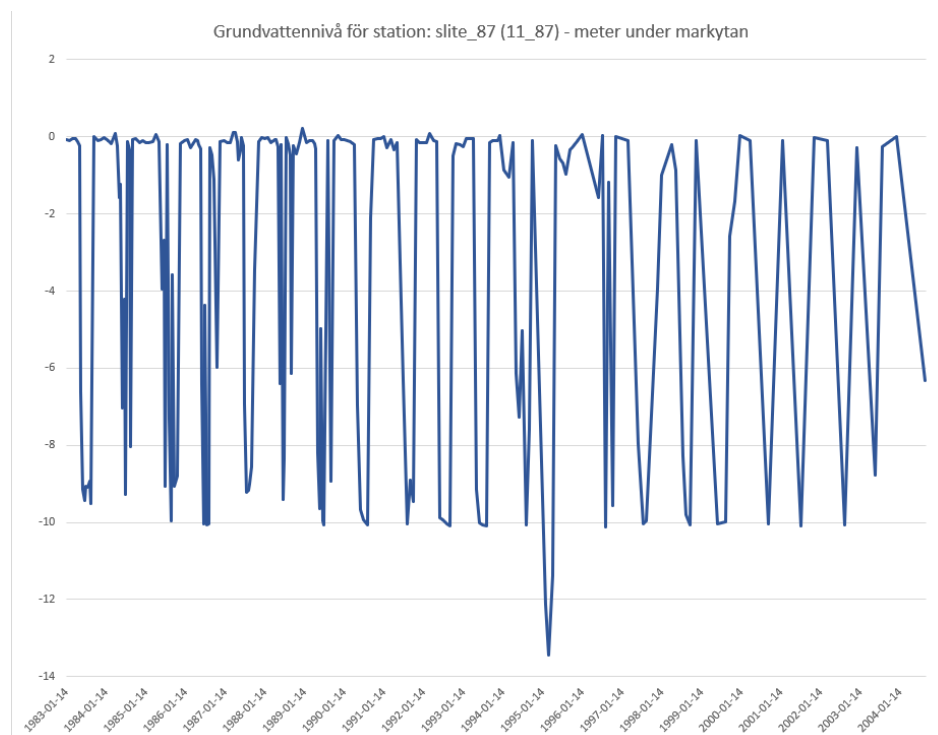
I detta avsnitt kommenteras även punkt 3 i Naturvårdsverkets yttrande, se avsnitt D.2 nedan.

Även under så kallade torrår (som inte betyder avsaknad av nederbörd) fylls de aktuella grundvattenmagasinen på under hösten/vintern. Grundvattenmagasinen i berggrunden är små med låg genomsläpplighet (permeabilitet) varför de snabbt blir påfyllda även om det skulle regna mindre under ett år. Att magasinen fylls på varje höst/vinter framgår tydligt av figur 2-5 i Ansökansbilaga B4 (Grundvattenmodell) som redovisar nivåvariationerna i de kommunala brunnarna i grundvattentäkten för åren 1998–2015. Vad gäller de specifika åren 2016 och 2017 har SGU på sin webbplats publicerat grundvattennivådata för bl.a. kontrollstation Vede som är belägen strax öster om Visby. I nedanstående graf visas de uppmätta grundvattennivåerna från 2014 fram till 2018. Några indikationer på att magasinet inte skulle fyllts på under hösten/vintern finns inte, även om den lägsta nivån var lägre under 2017 jämfört med 2015.

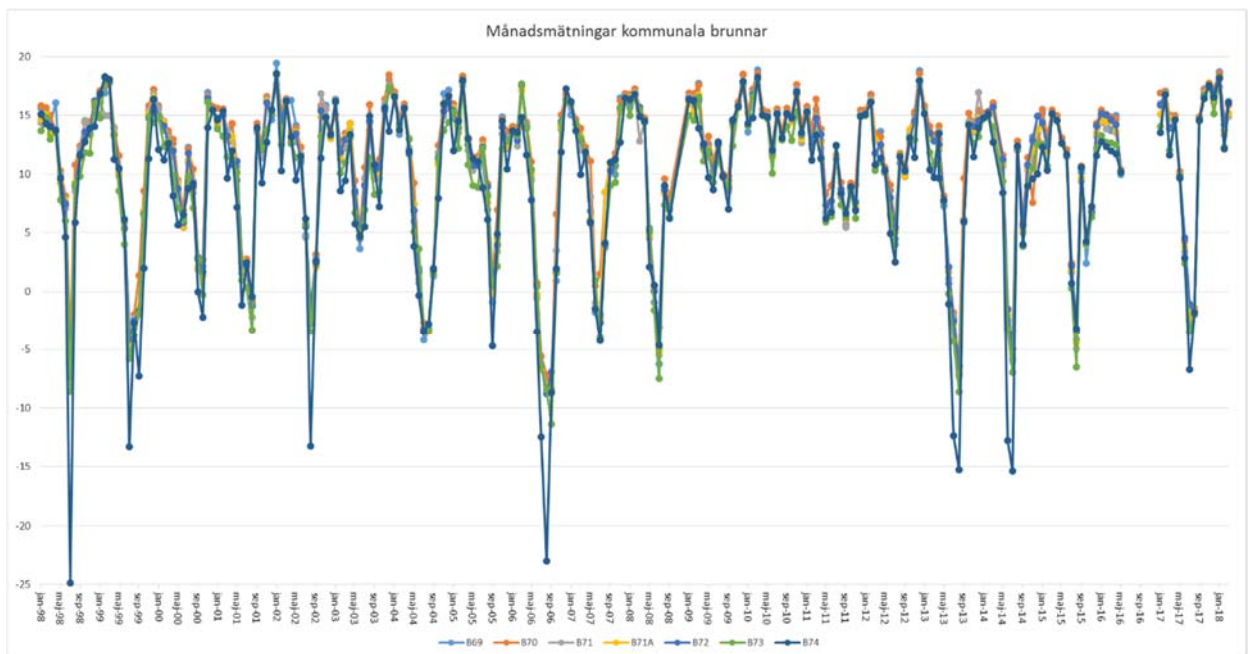
Grundvattennivå för station: St_Vede (9_2) - meter under markytan

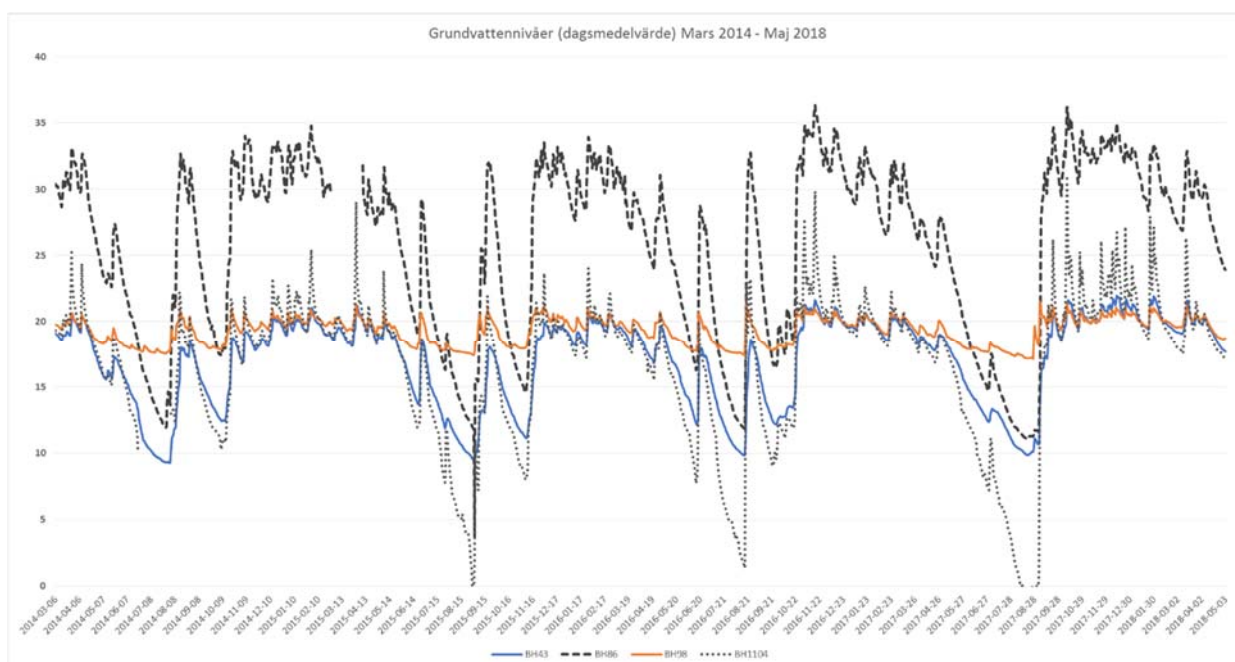

En längre tidsserie finns även för borrhål 87 som är beläget sydväst om File hajdar-täkten, mellan täkten och Hejnum Kallgate Natura 2000-område. I nedanstående graf visas nivåvariationerna mellan åren 1984 och 2004 (månadsvisa mätningar). Frånsett en indikation på en felmätning i mitten på 1980-talet visar tidsserien tydliga säsongsvariationer med stabila höjningar av grundvattennivån under hösten/vintern. Detta gäller samtliga mätår, trots att det förekommit på varandra följande torrår. Torråren innebär således inte att grundvattenmagasinen inte fylls på under hösten/vintern.

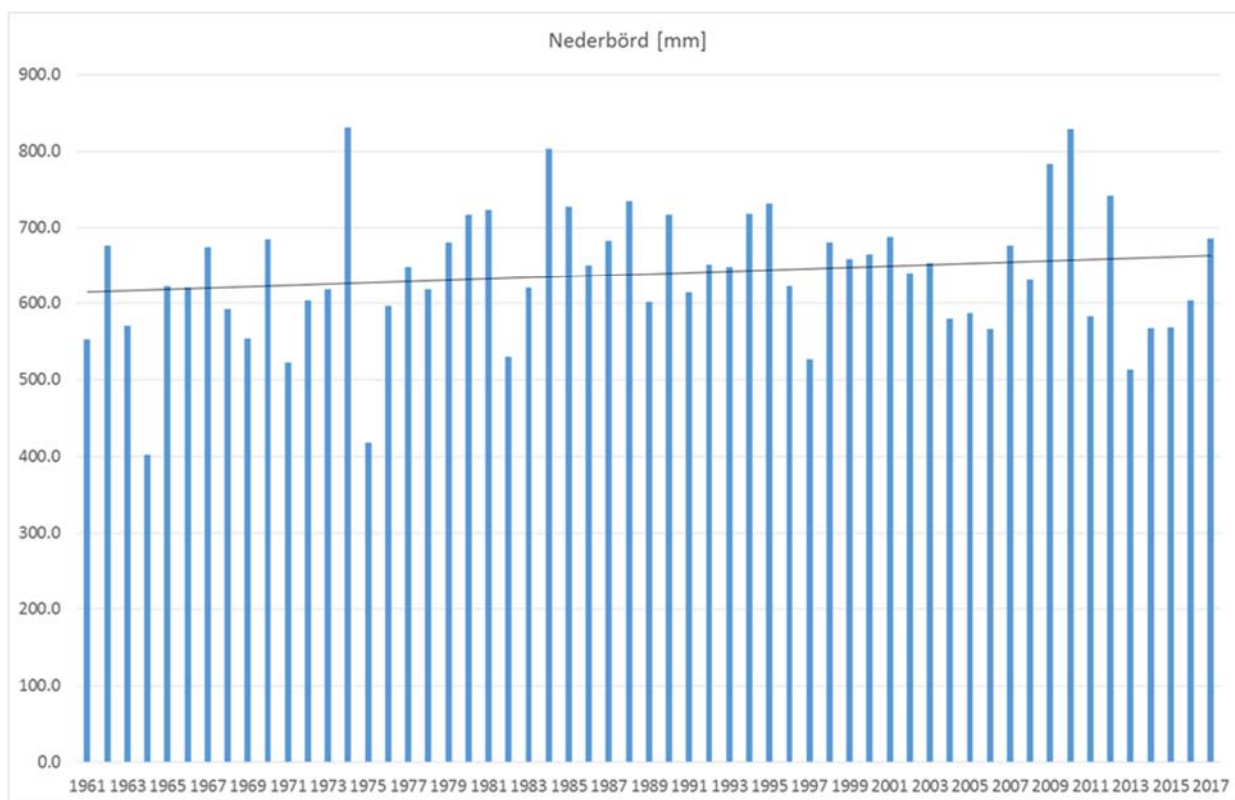

Samma mönster uppvisas i mätningarna i Cementas egna kontrollpunkter på File hajdar (de kommunala uttagsbrunnarna samt borrhålen BH43, BH86, BH98 och BH1104). Nedanstående två grafer finns även i Ansökansbilaga B4, men har här förlängts så att de sträcker sig fram till vårvintern 2018. De jämförelsevis höga lägstanivåerna 2009–2013 i grafen över mätningarna i de kommunala brunnarna kan bero på flera olika saker, exempelvis att mätningarna skedde vid en annan tidpunkt på dagen eller på att mätningarna skett efter en nederbördsrik period (åren 2009, 2010 och 2012 var t.ex. jämförelsevis nederbördsrika). Mätning görs bara en gång per månad och visar således inte situationen däremellan.

I tillägg till att ovan redovisad data visar att grundvattenmagasinen fylls på även under torrår, visar statistik att nederbördsmängderna generellt ökar i området och förekomsten av s.k. torrår har minskat sedan 1961. Det har dock förekommit att flera torrår inträffat i följd även på senare år, exempelvis 2003–2005 och 2013–2015. I nedanstående graf visas årsnederbörden under denna period för SMHI:s station Hejnum.

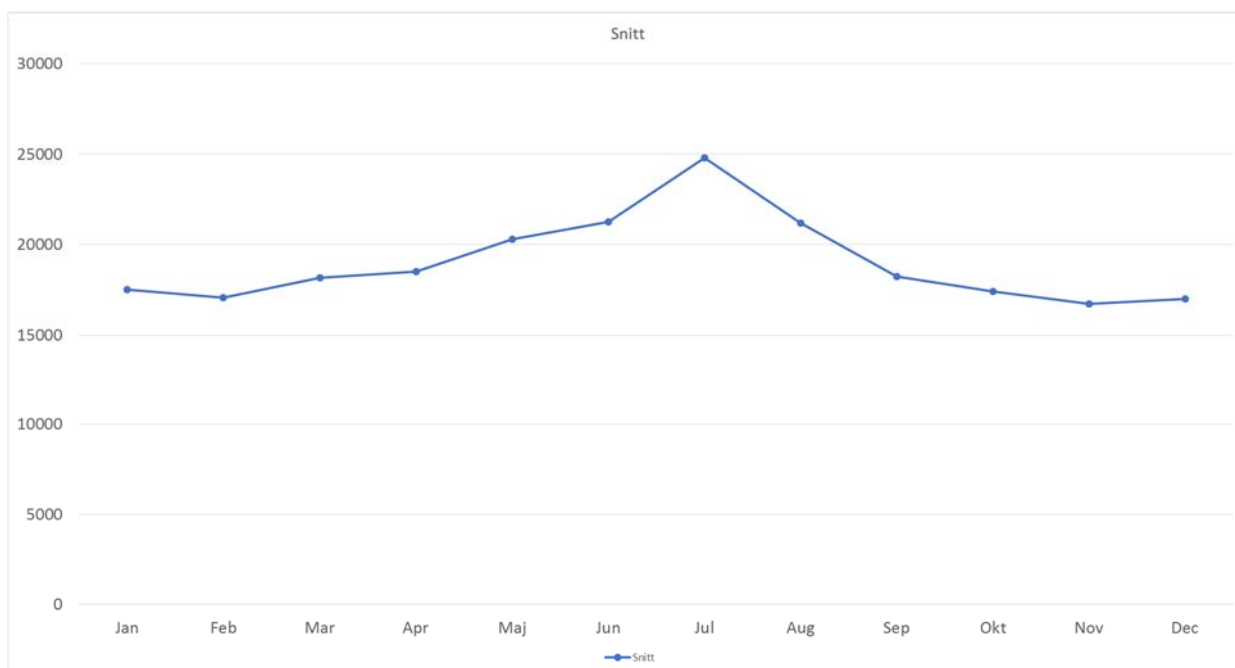
Mot bakgrund av ovanstående, dvs. att grundvattenmagasinen alltid fylls på under hösten/vintern även när flera torrår i rad har förekommit, anser Cementa inte att det är meningsfullt att göra en simulering av situationen tre på varandra följande torrår.

Vidare bör det påpekas att grundvattenmodellen är kalibrerad mot nuvarande, verkliga, förhållanden – hur mycket vatten som pumpas upp i den kommunala vattentäkten respektive bort från kalkstenstäckten och de pumpflöden och vilka grundvattennivåer som detta medför – och modellens syfte är att studera vilken skillnad det blir när den ansökta verksamheten genomförs (de scenarier som redovisas avser år 2041, dvs. den ansökta verksamhetens slutskede/värsta fall). Att ändra ingångsvärdena kräver antaganden som inte kan kalibreras.

24. *Ansökan ska kompletteras med uppgifter om månadsvariationer i uttagsvariationer i den kommunala vattentäkten samt hur uttaget skulle påverkas vid ett normalår respektive vid tre på varandra följande torrår.*

Den upprättade grundvattenmodellen är kalibrerad mot uppmätta nivåer i kommunens uttagsbrunnar. Dessa nivåer är ett resultat av dels variationerna i uttag mellan olika månader, dels grundvattenbildningen. I modellen ingår därför förändringar i månadsvisa uttag. De genomsnittliga månadsvisa uttagen från de kommunala

brunnarna åskådliggörs i grafen nedan. Grafen baseras på uttagen under åren 1998–2017 och mängden redovisas i kubikmeter. Vad gäller inverkan av torrår hänvisas till punkt 23 ovan.

25. *Påverkan på grundvattenförekomsten Mellersta Gotland Romas kvantitativa tillstånd ska bedömas utifrån påverkan på täktens tillrinningsområde och inte utifrån hela grundvattenförekomsten. Redovisa även hur stor andel av grundvattenutströmningen till Natura 2000-områden och den kommunala vattentäkten som påverkas av bortledningen.*

I detta avsnitt kommenteras även punkt 19 i Naturvårdsverkets yttrande, se avsnitt D.4 nedan.

I 4 kap. 2 § förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön stadgas att kvalitetskraven för ytvatten och grundvatten ska fastställas så att tillståndet i vattenförekomsterna inte försämras. Regelverkets hela systematik är således uppbyggt kring vattenförekomster. Innebörden av bestämmelsen har tydliggjorts av MÖD i den s.k. Mysingedomen,⁴ vari domstolen anger följande (vår kursivering):

⁴ MÖD:s dom den 30 oktober 2015 i mål nr. M 9616-14

En fråga, som aktualiseras i målet, är under vilka förutsättningar statusen hos en kvalitetsfaktor i vattenförekomsten ska fastställas, bl.a. när det gäller om ickeförsämringskravet även avser vissa delar av ett vattenområde och i så fall vilken utbredning delområdena kan ha. EU-domstolens avgörande ger ingen direkt vägledning i denna fråga mer än att det är *statusen i vattenförekomsten som avses*.

Sammanfattningsvis anser Cementa att påverkan på grundvattenförekomsten Mellersta Gotland Romas kvantitativa tillstånd ska bedömas utifrån påverkan på hela grundvattenförekomsten, se avsnitt F.3.1 i ansökan och 6.2.2 i MKB, och att kompletteringsbegäran ska lämnas utan avseende.

26. *Grundvattenmodellen utgår såvitt avser tillrinningsområden för grundvattenbildning ifrån beräknade topografiska tillrinningsområden för ytvattenbildning i området. Utred och redovisa vilka andra områden än de redovisade som kan bidra till tillflödet i Natura 2000-områdena, inklusive utbredning och topografiskt tillrinningsområde för karstförekomsterna inom File hajdar-området.*

I detta avsnitt kommenteras även punkt 6 i Naturvårdsverkets yttrande, se avsnitt D.2 nedan.

Den redovisning av grundvattenbildning och grundvattensänkning som redovisas i Ansökansbilaga B4 (Grundvattenmodell) utgår *inte* från beräknade topografiska tillrinningsområden. Tvärtom omfattar modellen tillrinnande yt- och grundvatten från kust till kust, se avsnitt 4.1 i nyssnämnda bilaga.

För det fall Länsstyrelsen fått uppfattningen att *influensområdet* begränsats till de topografiska tillrinningsområdena, vill Cementa understryka att så inte är fallet. Detta syns i exempelvis figur 8-5 i Ansökansbilaga B4 där området för grundvattensänkning sträcker sig in över både tillrinningsområdet för Tingstäde träsk och Spillingsån. Därtill berör influensområdet Natura 2000-områdena File hajdar, Bojsvätar och Hejnum Kallgate på så sätt att grundvattenflödet genom dessa reduceras, om än marginellt.

Vad beträffar tillflöden av grundvatten till våtmarker i Natura 2000-områdena bedöms inga tillflöden av betydelse ske från andra områden än från dessa våtmarkers topografiska tillrinningsområden. Om grundvatten tillförs från andra avrinningsområden är detta enbart positivt för våtmarkernas vattenbalans eftersom det innebär att de är mindre beroende av vatten från täktområdet. På större djup kan strömning

av grundvatten ske från andra områden, men detta har ingen koppling till våtmarkerna.

Inte vid någon av de geologiska och hydrogeologiska undersökningar som genomförts på File hajdar såsom SGU (1977), Scandiakonsult (1990), Golder Geosystem (1991), SGU (2000) samt Golder Associates (2017) har tydlig förekomst av karst konstaterats. Dock framgår av Ansökansbilaga B4 (se underbilaga 2, Hydrogeologiska fältundersökningar) att det finns fler vattenförande kalkstensberg med vertikala sprickor direkt söder om File hajdar-täkten. Dessa sprickor är troligen kopplade till revstrukturen som finns i samma område. Exempelvis visar pumpningarna i kommunens vattentäkt att grundvattennivåerna i borrhålen BH85 och BH1104 reagerar tydligt på pumpningarna. Även djupa borrhål som BH1604 (beläget inom befintlig täkt) samvarierar med nivåförändringarna i kommunens uttagsbrunnar. Det finns således flera vattenförande sprickor främst söder om täkten som har tydlig kontakt med kommunens vattentäkt och det finns även vattenförande horisontella lager på större djup som har kontakt med denna vattentäkt. Dessa förhållanden beaktas i grundvattenmodellen.

Det kan potentiellt finnas ej lokaliserade kartsförekomster inom andra delar av File hajdar-området eller Hejnum hållar-området, som bidrar till befintlig utströmning av grundvatten inom våtmarksområdet men som ligger utanför den del som påverkas av den ansökta verksamheten. Om så är fallet är det ett konservativt förhållningssätt att dessa inte är inkluderade i modellen eftersom det innebär att en större del av våtmarkernas vattenförsörjning än beräknat kommer från andra områden.

27. *Komplettera ansökan med ett resonemang om risken för att relict saltvatten stiger och vilken påverkan förhöjda salthalter i länshållningsvattnet kan få.*

Frågan om risker för uppkomst av saltvatten behandlas i kapitel 13 i Ansökansbilaga B4 (Grundvattenmodell). De utförda beräkningarna avser salthalter i kommunens uttagsbrunnar i grundvattentäkten i Slite. Dessa brunnar tar under lågvattenperioder vatten från större djup än den ansökta brytnivån i File hajdar-täkten – brunnarnas bottennivåer ligger mellan -37,59 och -17,27 m, och nu ansökt brytdjup är som lägst +5 m (+3 i pumpgrop). I avsnitt 13.9 i Ansökansbilaga B4 redovisas den förväntade koncentrationsökningen av klorid fram till 2041 och denna är mycket marginell. Kloridhalterna understiger med stor marginal 100 mg/l. Eftersom länshållningen i File hajdar-täkten i den ansökta verksamheten kommer att ske från en högre nivå än

nivån i de kommunala uttagsbrunnarna i en lågvattensituation bedöms risken för uppkomst av saltvatten i länshållningsvattnet vara i princip obefintlig.

28. *Naturvärdena i kompensationsområdet på File hajdar är delvis andra än de som förekommer i det ansökta verksamhetsområdet. De föreslagna kompensationsåtgärderna riskerar att skada dessa befintliga naturvärden, vilka bör förvaltas enligt modellen som används vid formellt områdesskydd. Cementa bör redovisa möjligheten att genom skyddsåtgärder minimera skadan på skyddsvärda arter eller föreslå andra kompensationsåtgärder. Länsstyrelsen bedömer att de kompensationsåtgärder bolaget föreslår i File hajdar-området är olämpliga.*

Cementa noterar inledningsvis att File hajdar-området inte längre omfattas av förslag på bildande av Natura 2000-område.

Länsstyrelsens bedömning, att de föreslagna kompensationsåtgärderna är olämpligt utformade, utgör en invändning i sak och är egentligen inte en fråga om komplettering. Cementa önskar dock understryka att bolagets avsikt givetvis inte är att vidta åtgärder som har negativ påverkan på naturvärden, och att skydds- och kompensationsåtgärder kommer att vidtas där de är lämpligast med beaktande av både de värden som ska skyddas eller kompenseras och de värden som förekommer i de potentiella åtgärdsområdena. Även i områden som generellt hyser höga naturvärden har ytor identifierats som kan vara mycket lämpliga för åtgärder som ger stor miljönytta. Erfarenheten visar att aktiv naturvård i många fall är bättre ur miljösynpunkt än att inte vidta några åtgärder alls. Sammanfattningsvis ser Cementa möjlighet till värdefulla åtgärder i det aktuella området.

29. *Skötseln av kompensationsåtgärderna bör pågå längre tid än 100 år eftersom skadan av täktverksamheten är evig. Ansökan behöver kompletteras med mer preciserade och långsiktiga åtaganden, exempelvis förslag på områden som avsätts för frivilligt områdesskydd.*

Cementas syfte med de ekologiska kompensationsåtgärderna har närmare utvecklats under avsnitt H i ansökan. Som där framgår ersätter kompensationsåtgärderna inte skyddsåtgärder och försiktighetsmått som ju vidtas för att undvika eller minimera skada. Kompensationsåtgärderna tar istället sikte på den skada som kvarstår sedan förebyggande åtgärder vidtagits. Som framgår av ansökan kommer åtgärderna att leda till positiv nettokompensation sett till habitathektar (Cementas åtaganden är att

bekosta och utföra ekologisk kompensation av *minst* det antal habitathektar som den ansökta verksamheten kommer medföra i skadevärde för skog respektive öppen mark samt att vidta habitatfrämjande åtgärder på *minst* den areal som motsvarar vädntärfjärilhabitat som kan försämrats eller gå förlorade som en följd av den ansökta verksamheten, avsnitt H.2 i ansökan). Detta tar dock betydligt längre tid än den ansökta tillståndstiden som är 20 år. Cementa åtar sig därför att under en period om 100 år säkra sakkunnig förvaltning av de kompensationsåtgärder som vidtas i enlighet med kompensationsutredningen.

Införande av formellt områdesskydd innebär att det allmänna övertar ansvaret för områdets ekologiska utveckling från markägaren. Ett annat sätt att uttrycka detta på är att markägaren frånhänder sig ansvaret för naturvärdena när denne accepterar att marken omfattas av ett områdesskydd. Cementa anser att ett sådant frånhållande av ansvar rimmar illa med de i ansökan presenterade kompensationsambitionerna och har därför i nuläget ingen avsikt att avstå kompensationsområdena till formellt områdesskydd.

30. *Komplettera ansökan med en redovisning av påverkan på Natura 2000-områden av inte bara den tillkommande, utan den samlade grundvattenbortledningen.*

Se punkt 9 ovan, de konsekvenser som beskrivits avser hela den ansökta verksamheten vid fullt utbruten täkt. Se även punkt 9 i avsnitt D.3 nedan avseende kumulativa effekter.

31. *Länsstyrelsen bedömer att verksamheten riskerar att påverka förutsättningarna för gynnsam bevarandestatus i Natura 2000-områdena, vilken är beroende av dels kvantiteten vatten i utströmningsområden, dels vattnets kvalitet med fortsatt utfällning av kalk i källmiljöerna. Avsänkningar av grundvattenytans läge riskerar medföra att den kontinuerliga källpåverkan i marknära skikt i våtmarkerna påverkas. Utred hur respektive delavrinningsområde kan påverkas och hur skaderisken långsiktigt kan minimeras. Komplettera ansökan med möjliga åtgärder för att upprätthålla grundvattennivåerna i våtmarkerna, bland annat genom att läns-hållningsvatten återförs till våtmarkerna. Det är av stor vikt att negativa effekter av den ansökta verksamheten minimeras i varje delavrinningsområde för sig.*

Att Länsstyrelsen anser att verksamheten riskerar att påverka förutsättningarna för gynnsam bevarandestatus i Natura 2000-områdena är en invändning i sak, och

Cementa uppfattar inte denna synpunkt som ett kompletteringsönskemål. Som framgår av ansökan har Cementa utförligt utrett vilken påverkan som riskerar uppkomma på ett antal Natura 2000-områden. Varje delområde har bedömts för sig, se punkt 10 i avsnitt D.3 nedan. I detta kompletteringsyttrande inkluderas dessutom ett förtydligande avseende kumulativa effekter på Natura 2000-områdena, se punkt 9 i avsnitt D.3 nedan.

Såvitt avser sådana skyddsåtgärder som Länsstyrelsen efterfrågat har Cementa föreslagit de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som bolaget identifierat som skäligen och lämpligen. Om Länsstyrelsen önskar föreslå ytterligare åtgärder, bör det göras i yttrande efter att ansökan kungjorts.

32. *Utred och redovisa risker med efterbehandlingen (en täktsjö) påverkan på den kommunala vattentäkten samt våtmarker samt hur förutsättningarna för grundvattenutströmningen i Natura 2000-områden ska upprätthållas.*

I detta avsnitt kommenteras även punkt 28 i Naturvårdsverkets yttrande (se avsnitt D.5 nedan).

Cementa har låtit ta fram en simulering av den hydrogeologiska situationen då File hajdar-täkten och Västra brottet har brutits ut i enlighet med ansökan och därefter vattenfyllts, se Bilaga 10.⁵ Resultatet har jämförts med samma brytscenari men då länshållning sker, dvs. den ansökta verksamhetens absoluta slutskede tillika det scenario som utgör bas för ansökans konsekvensbedömningar. Av utredningen framgår sammanfattningsvis följande.

- File hajdar-täkten kommer att vattenfyllas och bli en sötvattensjö.
- Grundvattennivåerna i berget som omger täkten kommer att stiga åtskilliga meter i lågvattensituationen (slutet av juli), men i högvattensituationen (slutet av december) är skillnaderna små.
- Vattennivåerna i de kommunala dricksvattenbrunnarna blir minst åtta meter högre under sommaren år 2041 (år 2041 har nivån sjunkit med 4–4,5 meter

---

⁵ Modellen redovisar situationen att hela File hajdar vattenfyllts, men endast pall 2 i Västra brottet. Om hela Västra brottet vattenfylls stiger grundvattennivåerna ytterligare och nivåvariationerna över året minskar.

vilket innebär att skillnaden mot idag är ca 4 meter, jfr punkt 17 i avsnitt C ovan). Under vinterhalvåret blir skillnaderna små.

- Influensområden (påverkansområden) runt täktsjön inom vilket grundvattennivån kommer att stiga minst en meter i hög- respektive lågvattensituationen har identifieras och utmärkts på kartor.

Med utgångspunkt i simuleringen har en bedömning gjorts avseende påverkan på Natura 2000-områden. Liksom tidigare (se Ansökansbilaga B11) bedöms den effekt som återställandet får på Natura 2000-områdena vara obetydlig. När tåkten vattenfylls kommer grundvattennivåerna och därmed grundvattenuutträngningen att öka. Detta ger förutsättningar för den återbildning av rikkärr i bl.a. Bojsvätar och Hejnum Kallgate som Ansökansbilaga B11 visar, dvs. i Bojsvätar finns potential för en ökning av 0,6 ha rikkärr och för Hejnum Kallgate 0,7 ha.

33. *Det saknas redovisning av fornlämningar i området mellan fornlämningen RAÄ Othem 8:71 och Spillingsdammen. Ledningen passerar invid fornlämningen RAÄ Othem 8:1. Komplettera ansökan med fältkontroll av området samt bedömning av risken för påverkan.*

Den aktuella ledningen ska dras längs truckvägen, som mellan RAÄ Othem 71:1 och Spillingsdammen är nedsprängd i berg, varför där inte förekommer några fornlämningar. Fornlämningen RAÄ Othem 8:1 ligger i markyta bredvid och ovanför den nedsprängda vägen och påverkas således inte av ledningen.

34. *Redovisa förslag till kontrollprogram för den ansökta verksamheten inklusive bland annat kompensationsåtgärder.*

Till ansökan har fogats befintligt kontrollprogram. Cementa anser inte att det är meningsfullt att ta fram ett kontrollprogram för den ansökta verksamheten innan tillståndet och dess villkor har fastställts.

D. Naturvårdsverket

D.1 Inledning

I det nedanstående kommenteras de kompletteringsönskemål som inkommit från Naturvårdsverket. Myndighetens synpunkter redovisas i sammanfattad form och har numrerats. För att

underlätta orienteringen har underrubriker införts motsvarande rubrikerna 2–5 i Naturvårdsverkets yttrande.

D.2 Hydrologi och hydrogeologi

1. *Redovisa en osäkerhets- och känslighetsanalys avseende grundvattenmodellen.*

Den efterfrågade analysen bifogas, se Bilaga 11.

2. *Motivera ytterligare varför gränsen för influensområdet satts till en meters förändring av grundvattennivå, hur gränsen påverkar de hydrogeologiska bedömningarna och hur detta förhåller sig till försiktighetsprincipen.*

I tillägg till det som redovisats i avsnitt 8.2 i Ansökansbilaga B4, ska påpekas att nivåvariationerna i kommunens uttagsbrunnar är betydande och kan uppgå till åtminstone 20 meter. I de fall där influensområden för grundvattensänkning definieras utifrån en mindre avsänkning än 1 meter (t.ex. 0,3 eller 0,5 vilket är vanligt) är normalt de naturliga variationerna i grundvattennivå väsentligt mindre än de som uppvisas i borrhål 86 (20–30 meter) och i kommunens brunnar, kanske bara några eller någon meter. Gränsen för grundvattensänkning som mått på influensområdets utbredning behöver sättas i relation till de naturliga nivåvariationerna. Att en meters avsänkning satts som gräns för influensområdet påverkar inte de hydrogeologiska bedömningarna vad gäller avsänkning inom t.ex. Natura 2000-områden. Avsänkningen har i dessa bedömningar beräknats utan hänsyn taget till det influensområde som markerats på karta.⁶ Någon konflikt med försiktighetsprincipen föreligger därmed inte.

3. *Gör en simulering i grundvattenmodellen med utgångspunkt i flera torrår.*

Se punkt 23 i avsnitt C ovan.

4. *Förtydliga vilken hänsyn som tagits till klimatförändringar i grundvattenmodellen.*

Grundvattenmodellen beskriver den påverkan som sker fram till år 2041 och för denna beskrivning har hänsyn till framtida klimatförändringar inte tagits eftersom det inte bedöms vara relevant mot bakgrund av syftet med modelleringen. Det är ett

---

⁶ Influensområdet är främst framtaget för att kunna identifiera berörda sakägare.

medvetet val att inte beakta de två klimatscenarier, benämnda RPC 4,5 och RPC 8,5, som SMHI 2005 beskrev i rapporten *Framtidsklimat i Gotlands län*. Dessa scenarier är inriktade på perioden 2069–2098 och kan inte användas rakt av för att studera perioden 2021–2041.

Generellt visar SMHI:s beräkningar att för perioden 2069–2098 kommer årsmedel-nederbörden att öka med 20–30% jämfört med referensperioden 1963–1992 samt att nederbörden sommartid kommer att öka. Mildare vintrar kommer att leda till minskad nederbörd i form av snö och att vårflödestopparna kan försvinna på grund av mindre snömängder. Sammantaget innebär de studerade klimatscenierna en torrare vår, högre flöden under höst/vinter och ökade flöden på sensommaren (augusti–september), men detta gäller alltså perioden 2069–2098. Skulle dessa klimatscenarier appliceras på situation 2041 bedöms det innebära att grundvattenmagasinen fylls på tidigare på hösten och att torrperioden påbörjas något tidigare på våren. Vidare ökar förutsättningarna för grundvattenbildning sommartid, vilket redan idag sker vid kraftig nederbörd. Det bedöms vara positivt för File hajdarområdet och kommunens grundvattentäkt. Såvitt avser Natura 2000-områdena bedöms förändringarna, om de uppkommer, innebära att den period då File hajdar-täkten orsakar en grundvattenavsänkning där inträffar något senare på året men att periodens längd inte förändras, se figur 10-2, 11-2 och 12-2 i Ansökansbilaga B4.

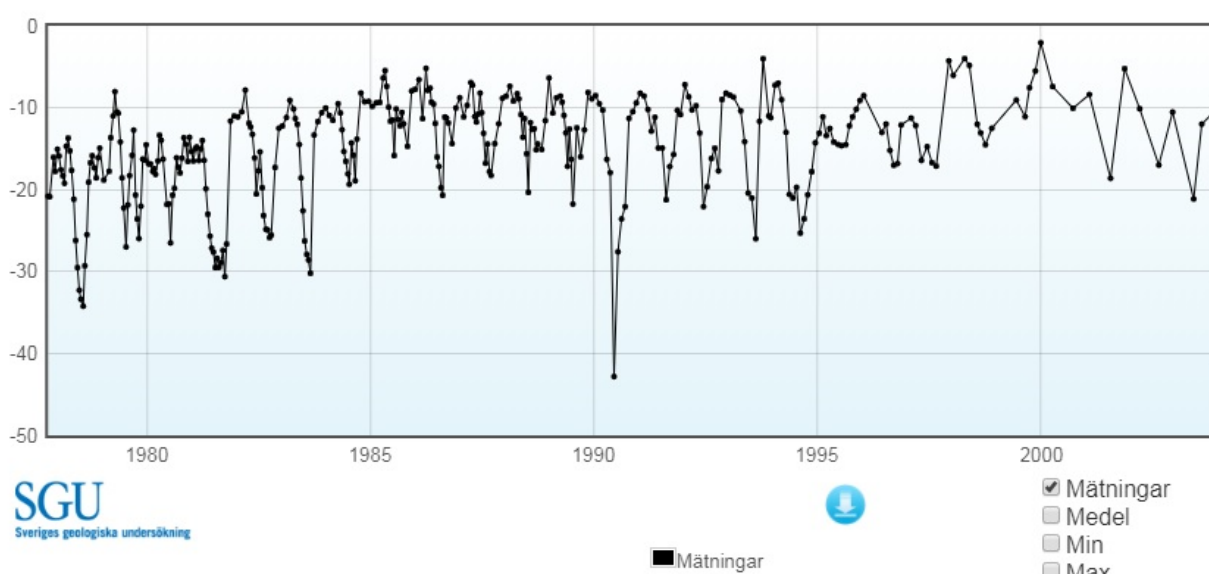
5. *Redovisa vilka borrhål och mätpunkter som utgör referenspunkter, dvs. inte är påverkade av tidigare eller pågående täktverksamhet.*

Ett precis svar på Naturvårdsverkets fråga går inte att ge. Å ena sidan finns ingen närbelägen och för den ansökta verksamheten relevant opåverkad mätpunkt eftersom hela områdets hydrogeologi är påverkat av Västra brottet, om än i liten omfattning vad gäller File hajdar-området. Å andra sidan går inte heller att utesluta att de fyra brunnar som ingår i gällande egenkontrollprogram och övriga brunnar som testats i tåktens närområde, (BH43, BH86, BH 98 samt BH1104) i praktiken är opåverkade av File hajdar-täkten. Samtliga dessa brunnar har under stora delar av året en grundvattennivå som ligger under täktbotten +20 vilket innebär att de under dessa perioder omöjligen kan påverkas av File hajdar-täkten. Vad gäller de höga vattennivåerna kan man utifrån mätserier – som för Cementas egna mätningar sträcker sig tillbaka till 1980-talet och för SGU:s mätningar i borrhålet Slite 96 (se figur nedan) till 1970-talet – inte statistiskt säkerställa några förändrade höga nivåer. Det är ett

rimligt antagande att det grundvatteninflöde som sker till tåkten bidrar till att höga nivåer avsnäks något snabbare idag än före anläggandet av File hajdar-tåkten. Detta går dock inte statistiskt att säkerställa då mätfrekvensen har varierat genom åren och det är i så fall en så liten skillnad att det inte visuellt går att konstatera genom att enbart betrakta mätserierna. De nivåförändringar som går att se i mätserierna går istället att korrelera till förändrade uttagsmängder i den kommunala vattentåkten.

Figur: Nivådata från borrhål 96 beläget cirka 500 meter nordost om File hajdar-tåkten. Brytningen i tåkten påbörjades cirka 1983.

Grundvattennivå för station: Slite_96 (11_96) - meter under markytan

SGU har långa mätserier i andra mätpunkter inom samma grundvattenförekomst på andra delar av norra Gotland vilka kan anses opåverkade av tåktverksamheten i Slite. Dessa får dock anses ha en väldigt liten relevans för studier av påverkan av en utökning av File hajdar-tåkten, eftersom de sannolikt kan påverkas i högre grad av andra, mer närbelägna grundvattenuttag.

Sammanfattningsvis finns det inga relevanta mätpunkter som garanterat är helt opåverkade av befintlig tåktverksamhet. De mätpunkter som idag har installerade automatiska nivåmätare är trots detta relevanta för att kunna följa upp eventuell påverkan från en utökad tåkt i relation till dagens situation. Analysen kräver dock kunskap om uttagsvolymer och nivåer i den kommunala vattentåkten eftersom detta har stor betydelse för nivån i borrhålen. Som framgår av ansökan och i detta kompletteringsyttrande har Cementa denna kunskap och beaktar den.

6. *Redogör tydligare för förekomsten av karstifierad berggrund inom influensområdet och hur detta påverkar de hydrologiska/hydrogeologiska bedömningarna.*

Se punkt 26 i avsnitt C ovan.

D.3 Riksintresse och artskydd

7. *Utred vidare hur den ansökta verksamheten påverkar riksintresset för naturvård, särskilt dess kriterier B (opåverkat område), C (sällsynta naturtyper, hotade/sårbara biotoper eller arter) och D (rik flora). Kompensationsåtgärder ska inte beaktas i bedömningen av påverkan på riksintresset.*

Cementa anser att såväl värdena inom riksintresset och konsekvenserna av den ansökta verksamheten är mycket ingående utredda och beskrivna. En ytterligare fördjupad bedömning, med utgångspunkt i de specifika frågor Naturvårdsverket ställer, bifogas dock i Bilaga 12.

Baserat på det samlade underlagsmaterialet vidhåller Cementa sin uppfattning att den ansökta verksamheten inte medför påtaglig skada på riksintressena för naturvård eller det rörliga friluftslivet, se avsnitt L.2 i ansökan. För det fall sådan skada skulle anses föreligga ska riksintresset för mineralutvinning ges företräde. Såvitt avser kompensationsåtgärder hänvisar Cementa till den rättspraxis som anförts i ansökan, särskilt MÖD:s avgörande den 17 november 2016 i mål nr M 3126-16 i vilket MÖD bland annat bekräftar tidigare avgöranden som anger att ”ett åtagande att bevara och restaurera andra näraliggande områden så att deras karaktär bibehålls eller nya tillskapas” ska beaktas i bedömningen.

8. *Motivera baserat på den kompletterande simuleringen som anges i punkt 3 ovan, varför Natura 2000-områdena Kallgatburg och Filehajdar inte på ett betydande sätt påverkas av den ansökta verksamheten.*

Av skäl som angivits i punkt 23 i avsnitt C ovan har någon modellering enligt punkt 3 inte genomförts. Någon förnyad bedömning av påverkan på Natura 2000-områdena är därför inte nödvändig.

9. *Komplettera ansökan med en bedömning av risken för skada på Natura 2000-områden på grund av kumulativa effekter.*

De pågående verksamheter som potentiellt kan ge upphov till kumulativa hydrologiska effekter på de aktuella Natura 2000-områdena är befintliga vattentäkter (privata brunnar och kommunal vattentäkt), befintlig kalkstenstäkt samt skogsbruksåtgärder. Vattentäkter och kalkstenstäkt påverkar främst *grundvattennivåer* medan skogsbruksåtgärder i form av markavvattning och avverkning främst påverkar *ytvattenavrinning*. Cementa känner inte till några planerade verksamheter som kan bidra med ytterligare kumulativa effekter gällande aktuella Natura 2000-områden.

Grundvattennivåer i området har under lång tid påverkats av vattentäkter och bergtäkter. Den kommunala vattentäkten på File hajdar togs i bruk i början av 1960-talet. Öppnandet av kalkstenstakten på File hajdar har sedan 1980-talet påverkat grundvattenförekomsten genom bortledning av grundvatten, som ökat i takt med att takten utökats. Trots denna historiska påverkan visar mätserier i flera grundvattenrör att varken högsta- eller lägstanivåerna har förändrats sedan 1970-talet. Grundvattenmagasinen har alltså fyllts upp under vintern till i princip marknivån för att sedan sjunka under sommaren.

Något som däremot framgår i mätserierna (se punkt 23 i avsnitt C ovan) är förändringar efter det att grundvattenuttaget i den kommunala vattentäkten reglerats. Fram till mitten av 1980-talet var uttaget i vattentäkten uppemot 50 % större än idag vilket återspeglas i att nivåerna sedan stiger och stabiliseras på en högre nivå. Viss ytterligare höjning syns även i slutet av 1990-talet. En trolig effekt av både vattentäkter och kalkstenstäkt är att grundvattennivåerna i dagsläget sjunker snabbare under våren än vad de gjorde förr. Eftersom avläsning av grundvattennivåer i grundvattenrören skett med olika intervall vid olika mätpunkter under olika tidsepoker, är det inte möjligt att enkelt följa förändringen i avsänkning av grundvattennivåer under våren. Det kan dock inte uteslutas att grundvattenutträngning i högre liggande terräng minskat över tid och tidigare kunde äga rum under vegetationsperioden, på högre nivåer än idag. Denna förändring har dock redan ägt rum och är inte något som påverkas av den ansökta utökningen av File hajdar-takten.

Cementa har påbörjat ett övervakningsprogram i det så kallade utvidgningsområdet för Hejnum Kallgate Natura 2000-område där bland annat provruteinventering av rikkärrsvegetation ingår. Resultaten av inventeringen visar visserligen på att en värdefull rikkärrsvegetation förekommer men att mossor som kräver permanenta källutflöden saknas. Detta stödjer de tidigare slutsatserna att Hejnum Kallgate

Natura 2000-område har vattenregimer som i första hand är beroende av magasinering av vatten i strandvallar, lokal nederbörd samt tillflöden i vattendrag och endast i mycket liten utsträckning grundvattenutträngning. Den tillkommande kumulativa effekten är således också mycket liten och har tidigare beräknats till en förlust av maximalt 0,4% av rikkärsarealen (0,7 ha) vilket inte bedömts få några effekter på gynnsam bevarandestatus. Bojsvätar Natura 2000-område ligger på betydligt lägre höjd i terrängen och har därmed en vattenregim som är mer beroende av grundvattenutträngning. Därför har också förlusten av rikkärrshabitat beräknats högre än för Hejnum Kallgate, till maximalt 1,2% (0,6 ha). Den tillkommande kumulativa effekten är även i detta fall mycket liten.

Vad gäller grundvattennivåer är de kumulativa effekterna på Natura 2000-områdena i princip noll. De utredningar som gjorts visar att grundvattenberoende ekosystem inte förekommer inom Hejnum Kallgate och i ringa grad i Bojsvätar.

Vad gäller ytvatten kommer inga kumulativa effekter att uppstå eftersom gjorda utredningar visar att arealförlusten av avrinningsområdet till Bojsvätar ligger så högt upp i vattensystemet att vattnet inte når fram till Natura 2000-området under vegetationsperioden utan avdunstar, tas upp av vegetation eller infiltreras på vägen dit. Hejnum Kallgate berörs inte alls eftersom det ligger inom ett annat delavrinningsområde. Den faktor som dock påverkar både Bojsvätar och Hejnum Kallgate i hög grad vad gäller ytavrinning är de omfattande körskador och sannolikt otillåtna markavvattning som ägt rum i samband med brukandet av skogen uppströms Bojsvätar. Dessa åtgärder har mycket större areella och kvalitativa effekter på Natura 2000-området än vad en liten minskning av grundvattenutträngning under vårperioden har.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte kan uteslutas att kumulativa effekter kan uppstå vad gäller grundvattenutträngning. Effekterna finns redovisade i gjorda utredningar såsom en maximal arealförlust av rikkärr. Förlusten av habitat är mycket liten och bedöms inte få några negativa effekter på gynnsam bevarandestatus. Några ytterligare kumulativa effekter är inte aktuella, vare sig vad gäller ytvattenavrinning eller förändrade grundvattennivåer.

10. *Hydrologisk påverkan på Natura 2000-områdena ska preciseras för varje enskild del av områdena och skadan bedömas baserat på detta istället för på ett medelvärde för hela området.*

Den i ansökan presenterade bedömningen är inte, som Naturvårdsverket uppfattat, baserad på ett medelvärde för hela Natura 2000-området. Tvärtom är bedömningen genomförd för olika delområden och baserad på vilken vattenregim som är förutsättningen för förekomsten av arter och habitat. Utöver detta tar bedömningen hänsyn till delavrinningsområden inom varje Natura 2000-område. Exempelvis gäller bedömningen avseende Hejnum Kallgate Natura 2000-område endast områdets norra delområde och detsamma gäller Bojsvätar. I Hejnum Kallgate hänger områdena söder om Orgbäcken inte hydrologiskt samman med avrinningen och grundvattenutträngningen från File hajdar. Hur bedömningen genomförts har beskrivits i Ansökansbilaga B11.

11. *Redovisa hur naturreservatet Storhagen kan påverkas av att länshållningsvatten inte längre kommer att ledas till Anerån.*

Storhagens naturreservat är ett 26 ha stort skogsreservat som ligger drygt en kilometer sydost om File hajdar-täkten. Naturreservatet utgörs av en tidigare trädklädd betesmark som vuxit igen till en barrblandskog. Centralt i reservatet rinner Anerån. Reservatet har en varierad trädslagssammansättning även om tall och bitvis gran dominerar.

Typisk skogsnatur

Anerån inom reservatet

Marken är frisk och delvis mullhaltig och de naturtyper och naturvärden som förekommer är inte beroende av källflöden eller annan typ av hydrologi som kan uppkomma av en viss vattenregim. Anerån torkar exempelvis ut under vegetationsperioden. Det är därför uteslutet att den natur och de arter som förekommer i reservatet kommer att ta skada av en utökning av den ansökta verksamheten. Ingen av naturtyperna bedöms kunna påverkas av den förändrade vattenregim i Anerån som blir följderna av att länshållningsvattnen inte längre leds dit.

12. *Beskriv hur ni kommit fram till bedömningen att bevarandestatusen inte påverkas hos de arter som omfattas av artskyddsförordningen. Det räcker inte att bara redovisa slutsatsen.*

Se punkt 8 i avsnitt C ovan.

13. *Artskyddsdispens kan krävas för att flytta vissa djur- och växtarter.*

Se punkt 8 i avsnitt C ovan.

14. *Förtydliga vilka åtgärder ni anser är skyddsåtgärder respektive kompensationsåtgärder. Komplettera ansökan generellt med fler skyddsåtgärder och försiktighetsmått.*

I detta avsnitt kommenteras även punkt 10 i Länsstyrelsens yttrande, se avsnitt C ovan.

Som framgår av avsnitten 1.4 och 4.5 i MKB samt punkt 24 i avsnitt D.5 nedan, har Cementa vidtagit en rad åtgärder och gjort en rad anpassningar av den ansökta verksamheten för att tillse att den är tillåtlig enligt miljöbalken. Bland annat har, som en följd av utredningar, utökningens horisontella utbredning kunnat reducerats från 86 till 53 hektar, med bibehållen brytmängd.

Samtliga de åtgärder som anges i Ansökansbilaga D⁷ samt åtgärdsplanen för väddnätfjäril, svartfläckig blåvinge och apollofjäril (se punkt 8 i avsnitt C ovan) utgör **skyddsåtgärder**. Som framgår av ansökan och såvitt avser de två sistnämnda arterna även av Bilaga 4, visar utredningar att den ansökta verksamheten inte

---

⁷ En uppdaterad Ansökansbilaga D ges in med detta kompletteringsyttrande, se Bilaga 5.

påverkar arternas bevarandestatus heller om man bortser från skyddsåtgärderna, men ur artskyddssynpunkt kan ändå påpekas att de föreslagna åtgärderna ger tillgång till platser för fortplantning inom arternas kärnområde som är av samma storlek och kvalitet som de platser som försvinner. Även villkorsförslag 2, 5–10 och 13 utgör skyddsåtgärder. Dessutom kan villkor 3–4 och 11–12 i någon mån hänföras till denna kategori.

Kompensationsåtgärder är de åtgärder som omfattas av Ansökansbilagorna C.1 (ekologiska värden) och C.2 (dricksvatten). De åtgärder som vidtas till skydd för väddnätfjäril innebär att rikkärr tillskapas. Denna naturtyp förekommer i bland annat Natura 2000-områdena Hejnum Kallgate och Bojsvätar och är den enda naturtyp som på grund av den ansökta verksamheten kan få en negativ förändring som inte är helt försumbar, även om förändringen inte påverkar naturtypens bevarandestatus i Natura 2000-området. Tillskapandet av rikkärr är i detta avseende en kompensationsåtgärd för förlusten. Åtgärden är således ur juridisk synvinkel att *samtidigt* betrakta som en skyddsåtgärd för väddnätfjäril och en kompensationsåtgärd för rikkärr. Dessa dubbla positiva effekter är ett av skälen till att Cementa föreslår åtgärden. I detta kompletteringsyttrande föreslår Cementa (se punkt 15 i avsnitt D.3) att framtagandet av en kompensationsplan skjuts upp under en provotid. Av ovanstående skäl ingår i den planen *inte* kompensationsåtgärderna avseende rikkärr eftersom dessa ingår i det separata åtgärdsprogrammet för väddnätfjäril (som också inkluderar svartfläckig blåvinge och apollofjäril). Åtgärdsprogrammet kommer att färdigställas under hösten 2018.

I sammanhanget ska påpekas att Cementa anser att den ansökta verksamheten är tillåtlig även utan de föreslagna kompensationsåtgärderna, vilka alltså ska betrakta som frivilliga åtaganden från bolagets sida.

Både Länsstyrelsen och Naturvårdsverket har efterfrågat fler skyddsåtgärder och försiktighetsmått. Myndigheterna har inte preciserat vilka ytterligare försiktighetsmått, skyddsåtgärder och begränsningar som de efterfrågar, vilka värden dessa ska ta sikte på eller vilka kompletterande utredningar de skulle kräva, dvs. på vilket sätt invändningen är en kompletteringsynpunkt och inte en invändning i sak. Eventuella invändningar i sak, såsom förslag på alternativa eller ytterligare villkor, bör framföras efter det att ansökan kungjorts. Cementas inställning är emellertid alltjämt att de skyddsåtgärder som bolaget har föreslagit är tillräckliga.

15. *Precisera vilket syfte respektive kompensationsåtgärd har och hur, när och var de avses genomföras. Utan dessa preciseringar går förslagen inte att utvärdera.*

I detta avsnitt kommenteras även punkt 4 i Länsstyrelsens yttrande, se avsnitt C ovan.

Som konstaterats i ansökan är kompensationsåtgärderna ett frivilligt åtagande från Cementas sida. Kompensationsåtgärderna är inte en förutsättning för att tillstånd ska kunna meddelas.

Att redan idag precisera vilka kompensationsåtgärder som ska vidtas och var är förvisso möjligt, men att göra det skulle inte ge optimal miljönytta. Störst miljönytta uppnås istället genom att kompensationsåtgärderna genomförs med ett stort mått av flexibilitet. Genom att utföra, följa upp, jämföra olika slags åtgärder och löpande utvärdera resultaten kan de vid var tid mest lämpliga åtgärderna genomföras.

Sammantaget anser Cementa att det ur miljösynpunkt vore mycket olyckligt och olämpligt att redan idag binda sig vid en detaljerad kompensationsplan. Bolaget vidhåller därför att en plan – som kommer att vara ett levande dokument även efter det att den första gången sammanställts – ska tas fram när det ansökta tillståndet vunnit laga kraft.

För att ge framförallt tillsynsmyndigheten möjlighet att följa arbetet med planen, föreslår Cementa att frågan om kompensationsplanen skjuts upp under en provotid då bolaget efter samråd med tillsynsmyndigheten i detalj kan utreda vilka områden som lämpar sig för åtgärder och vilka åtgärder som är lämpligast att genomföra och när. För att ge utrymme att på prov genomföra vissa åtgärder bör provotiden sättas till fem år.

Cementa föreslår följaktligen att mark- och miljödomstolen jämlikt 22 kap. 27 § miljöbalken i fem år från det att tillståndet vinner laga kraft skjuter upp frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla beträffande kompensationsåtgärder⁸ för ekologiska värden. Bolaget föreslår följande utredningsvillkor.

Under provotiden ska Cementa detaljstudera utvalda områden för ekologiska kompensationsåtgärder för att kunna välja ut de åtgärder som är effektivast för

---

⁸ För frågan om vad som avses med kompensationsåtgärder se punkt 14 i avsnitt D.3.

att uppnå varje åtgärds mål. Arbetet ska ske efter samråd med tillsynsmyndigheten. Cementa ska senast fem år efter det att tillståndet vunnit laga kraft ge in en genomförande- och förvaltningsplan för compensationen samt förslag till slutliga villkor till mark- och miljödomstolen.

16. *Redovisa den ansökta verksamhetens konsekvenser för landskapsbilden.*

Västra brottet

I Slite är utkiksplatserna över Cementas verksamhet i Västra brottet sevärdheter. Framförallt är utkiksplatsen längs väg 147 mycket välbesökt och allmänheten har där en panoramavvy över Västra brottet. Även i området söder om Västra brottet finns en utkiksplats längs en cykel- och vandringsled. Från området söder om Västra brottet kommer allmänheten att få en närmare blick över efterbehandlingen när denna påbörjas efter avslutad brytning. Från övriga delar av landskapet som allmänheten har tillträde till kommer vyn över Västra brottet fortsatt att vara begränsad på grund av det flacka landskapet och skyddande trädridåer. Ansökt utökningsområde i Västra brottet är beläget på motsatt sida från utkiksplatsen längs väg 147, i rak östvästlig riktning. Med beaktande av den relativt lilla förändring som den ansökta verksamheten innebär bedöms vyn över Västra brottet endast förändras i mycket liten utsträckning. Vyn över Västra brottet förändras redan idag kontinuerligt i takt med att pall 2 håller på att vattenfyllas. Brytningen i Västra brottet kommer att avslutas under den ansökta tillståndstiden och efterbehandling av området kommer ske, vilket också kommer att innebära att vyn över området förändras. Transportvägen mellan Västra brottet och File hajdar-täkten kommer inte att förändras. Sammantaget bedöms ansökt utökning av Västra brottet ha marginell påverkan på landskapsbilden.

File hajdar-täkten

File hajdar-täkten är belägen i östra delen av området File hajdar som är ett 1 300 ha stort hällmarksområde. Genom hela området File hajdar går ett flertal mindre terrängvägar och körspår och området är tillgängligt från i stort sett alla väderstreck. File hajdar består av en mosaik av tallskog omväxlat med öppna gläntor med alvarvegetation och fuktmarker. Detta gör att sikten är längre i vissa områden och kortare i andra områden.

För besökare som befinner sig i den befintliga File hajdar-täktens absoluta närhet eller betraktar den från luften, sätter tükten sin visuella prägel av industriell närvaro i landskapet. Eftersom tükten är belägen högt upp i området och verksamheten pågår nedanför normal markyta samtidigt som i princip hela tükten omgärdas av en träddrå är det inte möjligt att se tüktsverksamheten annat än från nära håll eller från luften. Visuell påverkan från längre avstånd är således begränsad.

Den ansökta verksamheten innebär att brytningen fortsätter i nordvästlig riktning. Konsekvenser för landskapsbilden uppkommer framförallt i och med att tüktsområdet blir större. Eftersom landskapet är likartat kommer tüktsverksamheten att bli synlig på ett liknande sätt som idag, men från delvis andra platser. Eftersom det inte är möjligt att se tüktsverksamheten annat än från nära håll till följd av tükts läge i terrängen och att verksamheten pågår under omgivande marknivå bedöms ansökt utökning av File hajdar-tükten ha marginell påverkan på landskapsbilden.

17. *Förtydliga vilka konsekvenser den ansökta verksamheten kan få för friluftslivet i tükts närområde.*

I Västra brottet kommer den utökade verksamheten att ta i anspråk ett område som inte är tillgängligt för allmänheten. Verksamhetsbuller från tükten blir i framtiden, så länge tüktsverksamhet pågår i Västra brottet, av samma art och karaktär som i dagsläget. För Västra brottet bedöms därför påverkan på friluftslivet bli obetydligt.

För File hajdar-tükten är delar av ansökningsområdet redan i dagsläget inhägnat som industriområde, medan andra delar är tillgängliga för friluftsliv. File hajdar i stort och de delar av File hajdar som berörs av ansökt verksamhet nyttjas relativt sparsamt för friluftssändamål. Området har dock kommit att nyttjas mer under det senaste året då cykelleder har markerats inom projektet Gotland Bike Park, inom vilket Cementa har anlagt en ny cykelväg och upplåtit mark för detta ändamål. Området är relativt lättillgängligt då ett flertal terrängvägar leder in i området från olika väderstreck. Att två av dessa terrängvägar kommer att spärras av bedöms ha en försumbar påverkan på tillgängligheten till området. Pilgrimsleden S:t Olavsleden och cykellederna inom ramen för Gotland Bike Park kommer inte att beröras av den ansökta verksamheten. Påverkan på tillgängligheten till området kring den utökade tüktsverksamheten bedöms därför vara försumbar.

Det område som tas i anspråk, utöver redan ianspråktaget område, utgör cirka 53 av File hajdars 1 300 ha. Den mark som tas i anspråk har liknande karaktär som övrig tillgänglig mark på File hajdar och är därför inte unik sett till natur- eller kulturvärden. Knutet till verksamheten finns störningar i form av t.ex. buller och (kortvariga) vibrationer och luftstöt vågor. Dessa störningar förekommer redan idag i området men de kommer att förflyttas i samma riktning som täktverksamheten utökas. Buller och vibrationer från tåkten blir i framtiden av samma art och karaktär som idag men då brytningen i Västra brottet avslutas år 2025 kommer verksamhet till skillnad från i nuläget att bedrivas dagligen i File hajdar-tåkten. Verksamheten är begränsad till helgfria vardagar. Störningar knutna till verksamheten kommer följaktligen att öka något vid File hajdar-tåkten i samma takt som brytningen avtar i Västra brottet.

Eftersom endast en liten del av hela hållmarksområdet tas i anspråk, att området inte är unikt ur natur- eller kulturvärdesperspektiv, att området nyttjas relativt sparsamt för friluftssändamål, samt att dess tillgänglighet fortfarande är god bedömer Cementa att konsekvenserna för friluftslivet blir obetydliga.

18. *Redogör tydligare i MKB för möjliga kumulativa effekter av den ansökta och andra verksamheter, inom de områden som den ansökta verksamheten kan påverka miljö och hälsa.*

I det nedanstående utvecklas och förtydligas resonemanget kring kumulativa effekter.

Orientering

Västra brottet angränsar mot Slite samhälle och Cementas fabrik. Detta innebär att täktverksamheten har viss omgivningspåverkan som sammanfaller med påverkan från ett normalt mindre samhälle respektive fabriksverksamhet i form av bland annat buller och utsläpp till luft. File hajdar-tåkten ligger i ett delvis sammanhängande hållmarkskomplex med huvudsakligen hållmarkstallskog. Närmaste bostäder ligger cirka en kilometer nordost om File hajdar-tåkten.

Utsläpp till luft

Den ansökta verksamhetens konsekvenser i form av utsläpp till luft bedöms bli måttliga med anledning av att transportbehovet kommer att öka när mer kalksten

bryts i File hajdar-täkten och brytningen i Västra brottet avslutas, vilket får till följd att stenen behöver transporteras längre för att nå krossanläggningen. Miljökvalitetsnormer (MKN) för partiklar eller kvävedioxider riskerar dock inte att överskridas med anledning av de ökade transportererna. Slite samhälle, cementfabriken och övriga verksamheter i Slite bedöms under överskådlig tid fortgå i liknande omfattning som i nuläget. Såvitt Cementa känner till planeras inga nya verksamheter som skulle kunna påverka utsläppen till luft i en märkbar omfattning, varken i Slite samhälle eller vid File hajdar. Förutom de kumulativa effekter som sker i dagsläget, och som inte orsakar överskridanden av MKN, bedöms inga kumulativa effekter uppstå.

Buller

Omgivningspåverkan i form av buller från den planerade verksamheten beräknas minska jämfört med nuläget, bland annat eftersom brytningen inom Västra brottet avslutas under tillståndstiden. Konsekvenserna av buller bedöms bli små eftersom beräkningar visar att bullernivåerna ligger inom Naturvårdsverkets riktvärden för buller vid bostäder. Förutom de kumulativa effekter som sker i dagsläget med bland annat buller från samhället och cementfabriken, bedöms inga kumulativa effekter uppstå.

Yt- och grundvattenförhållanden

I området finns i princip *en* pågående verksamhet – den kommunala grundvattentäkten – som skulle kunna orsaka kumulativa effekter med ansökt. De konsekvenser som beskrivs i MKB tar hänsyn till denna verksamhet. Ytterligare kumulativa effekter skulle kunna uppstå om kommunen skulle öka sitt vattenuttag över idag tillståndsgiven volym. Såvitt Cementa känner till har kommunen inga sådana planer.

Andra verksamheter som skulle kunna medföra kumulativa effekter är dikning inom influensområdena eller att Spillingsdammen nyttjas som dricksvattenmagasin.

Cementa känner inte till några planer på dikning, och effekten av att någon i framtiden skulle vidta en sådan åtgärd är omöjlig att förutsäga. I den mån dess åtgärder aktualiseras kommer de att prövas enligt gällande regelverk.

Om Spillingsdammen nyttjas som dricksvattenmagasin kan det krävas tillskott till Spillingsdammen från File hajdar-täktens länshållningsvatten som annars leds till

Västra brottet. Detta kommer i så fall att leda till att volymen vatten som leds ut i Östersjön från Västra brottet minskar.

Naturvärden

I området bedöms inga pågående verksamheter finnas som skulle kunna orsaka kumulativa effekter med ansökt verksamhet. Den typ av åtgärder som beskrivits ovan avseende yt- och grundvattenförhållanden (dikning, ökat vattenuttag) skulle indirekt kunna medföra kumulativa effekter på naturvärden. Som ovan angivits känner Cementa inte till några sådana planer och i den mån de aktualiseras i framtiden kommer de att prövas enligt gällande regelverk.

Riksintressen

Cementa känner inte till några andra pågående eller planerade verksamheter som skulle kunna ge upphov till kumulativa effekter på riksintressena för naturvård respektive turism och rörligt friluftsliv.

Skyddade områden

I området bedöms inga pågående verksamheter finnas som skulle kunna orsaka kumulativa effekter med ansökt verksamhet. Den typ av åtgärder som beskrivits ovan avseende yt- och grundvattenförhållanden (dikning, ökat vattenuttag) skulle indirekt kunna medföra kumulativa effekter på skyddade områden. Som ovan angivits känner Cementa inte till några sådana planer och i den mån de aktualiseras i framtiden kommer de att prövas enligt gällande regelverk.

D.4 Påverkan på vattenförekomster

19. *Påverkan på grundvattenförekomstens kvantitativa tillstånd ska bedömas utifrån påverkan på tätens tillrinningsområde och inte utifrån hela grundvattenförekomsten.*

Se punkt 25 i avsnitt C ovan.

20. *Redogör för hur den ansökta verksamheten inte kommer att försämra grundvattenförekomstens status eller äventyra uppnåendet av miljökvalitetsnormer.*

Grundvattenförekomstens kvalitativa status är redan idag god. Dess kvantitativa status ska enligt miljökvalitetsnormen vara god år 2021. I avsnitt 6.2.2 i MKB

beskrivs varför den ansökta verksamheten inte bedöms påverka grundvattenförekomstens status. Vad gäller kvantitativ status har Cementa inte identifierat någon punkt som behöver förtydligas. Vad gäller kvalitativ status kan följande klargöras.

Eftersom kalkstenstäckerna är utströmningspunkt för grundvatten är risken för att verksamheten förorenar grundvattnet liten. Att täkterna länshålls är ur ett föroreningsperspektiv en fördel eftersom det leder till att grundvattenflödet riktas in mot täkterna. Ett oförutsett olje- eller bränsleläckage skulle kunna medföra en förorening på markytan. Beroende på utsläppets art, omfattning och läge, samt om sanering inte lyckas, skulle utsläppet kunna förorena grundvattenförekomsten. Med de rutiner för hantering av bränslen och kemikalier som Cementa tillämpar (se teknisk beskrivning (Ansökansbilaga A) samt punkt 15 i avsnitt C ovan) bedöms denna risk vara liten. Vad gäller risken för inträngande saltvatten framgår av punkt 27 i avsnitt C ovan att den bedöms vara obefintlig.

Sammantaget bedöms den ansökta verksamhetens påverkan på grundvattenförekomsten vara obetydlig. Den medför inte någon försämring av grundvattenförekomstens kvantitativa eller kvalitativa status och äventyrar inte heller uppnåendet av miljökvalitetsnormen.

21. *Förtydliga vilka kvalitetsfaktorer i ytvattenförekomster som har koppling till den ansökta verksamheten och hur dessas status inte försämras.*

För Spillingsån är det de hyrdomorfologiska kvalitetsfaktorerna som har samband med den ansökta verksamheten. Bedömningen är att den ekologiska statusen kommer att förbättras. Detta beror på att flödet kommer att återgå till en mer naturlig flödesregim.

För Anerån och Bogeviden är det dels de fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna, dels de hyrdomorfologiska kvalitetsfaktorerna som har samband med den ansökta verksamheten. Bedömningen är att den ekologiska statusen i vart fall inte kommer att försämras. De fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna förbättras något medan de hyrdomorfologiska kvalitetsfaktorernas försämring är försumbar, även på parameternivå. Detta beror på att länshållningsvattnet inte längre kommer att ledas till Anerån samt att flödet i Anerån kommer att återgå till en mer naturlig flödesregim.

För Östra Gotlands kustvatten är det dels de fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna, dels de hyrdomorfologiska kvalitetsfaktorerna som har samband med den ansökta verksamheten. Bedömningen är att den ekologiska statusen blir oförändrad. Vare sig de fysikalisk-kemiska eller de hyrdomorfologiska kvalitetsfaktorerna kommer att förändras. Vattenkemin i det framtida länshållningsvattnet förväntas inte vara annorlunda än vad den är idag. Även om volymen länshållningsvatten till vattenförekomsten kommer att minska så är denna volymförändring försumbar jämfört med vattenförekomstens totala volym.

D.5 Ansökans innehåll i övrigt

22. *Förtydliga yrkandena avseende ansökans omfattning med utgångspunkt i gällande vattendomar och redovisa gällande domar. Förtydliga huruvida uttag av processvatten från Västra brottet är prövat.*

Se punkt 1 och 2 i avsnitt C ovan.

23. *En vattenverksamhet ska enligt 11 kap. 7 § miljöbalken utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt. Hushållning med dricksvatten är ett viktigt intresse på Gotland. Komplettera ansökan med ett underlag som visar om den ansökta verksamheten försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång.*

Den ansökta verksamheten utförs i högsta grad med hänsyn till dricksvattenförsörjningen på Gotland. Genom att (med ändring av dagens system) tillvarata länshållningsvatten som processvatten kan Cementa upplåta Spillingsdammen för dricksvattenändamål. Vad avser framtida utnyttjande av vattentillgången kan konstateras att när täktverksamheten på File hajdar avslutas kommer dricksvattentillgången på Gotland genom täktsjön att vara större än någonsin.

I sammanhanget kan noteras att det krav Naturvårdsverket hänvisar till (11 kap. 7 § miljöbalken) endast gäller om det inte medför oskälig kostnad.

24. *Redovisa utförligare alternativ lokalisering och utformning.*

För resonemang avseende alternativa utformningar och lokaliseringar och varför det saknas realistiska alternativ till den valda lokaliseringen hänvisas till avsnitt 4.5 i MKB samt avsnitt L.1.5 i ansökan.

Såvitt avser *alternativ lokalisering* framgår av ovan hänvisade avsnitt sammanfattningsvis att de områden i Sverige som skulle utgöra alternativ till vald plats är andra utpekade riksintressen för mineralutvinning samt att utredning av ytterligare alternativa platser skulle vara oproportionerligt kostsamt. Av de platser på Gotland som utpekats som riksintressen för mineraler bedöms ingen utgöra ett realistiskt alternativ till vald plats. Möjligheten att importera kalksten har bedömts vara ett sämre alternativ. Cementa anser att den i ansökan presenterade utredningen uppfyller kravet i 6 kap. miljöbalken på utredning och redovisning av alternativa lokaliseringar. Härvid kan påminnas om att MÖD i prövningen av en annan kalkstenstäkt⁹ bekräftat lagstiftarens uppfattning och intention (prop. 2008/09:144 s. 13) att i fråga om täkt av material där tillgången är mycket begränsad det ofta finns få alternativa lokaliseringar och lokaliseringsregeln får en mer begränsad betydelse än annars.

Såvitt avser *alternativ utformning* har ett flertal parametrar identifierats och belysts, vilka verkat som utgångspunkt vid valet av utformning. Som framgår av avsnitt 4.5 i MKB är de tre huvudsakliga hänsynsaspekterna naturvärden, grundvatten och ytvatten. Resultatet av arbetet blev bland annat att det tillkommande täktområdet kunnat fördjupas och därmed ytmässigt reduceras från 86 till 53 hektar, med bibehållen brytmängd.

25. *Komplettera den tekniska beskrivningen med motsvarande uppgifter som finns om den pågående verksamheten, exempelvis sedimentationsdammar.*

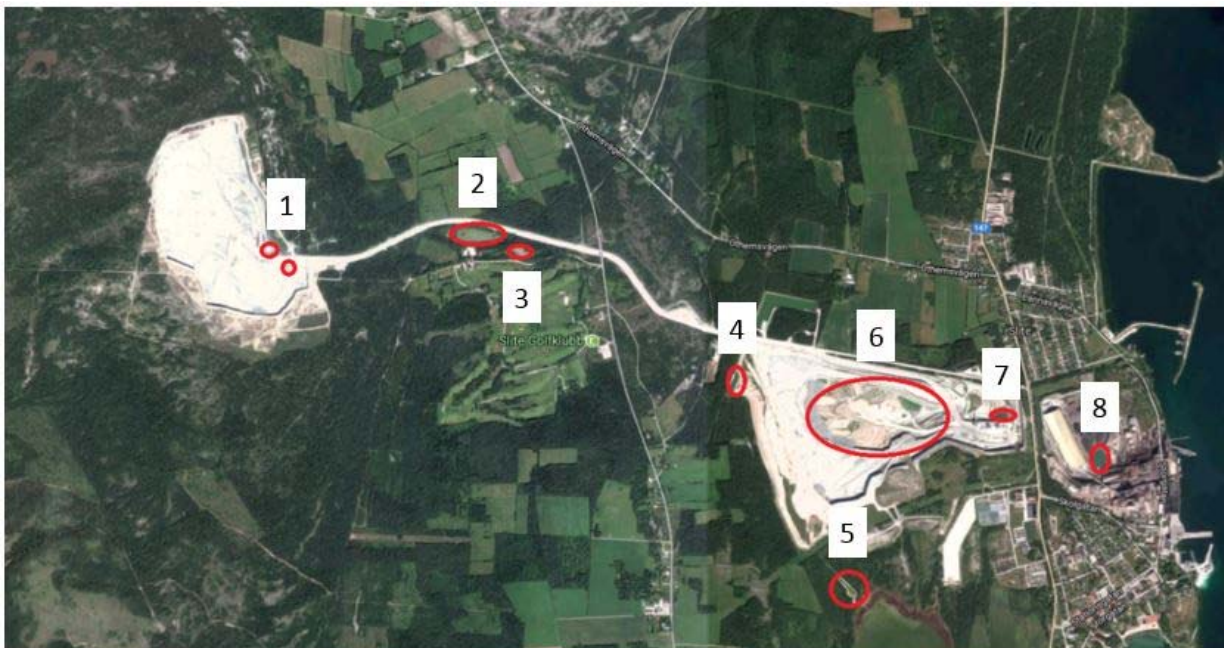
Rening av länshållningsvatten och truckvägsdagvatten beskrivs dels i Ansökansbilaga B5 (PM Ytvatten), dels i Ansökansbilaga A (Teknisk beskrivning). Nedan ges beskrivningen samlad.

Pågående verksamhet

---

⁹ MÖD:s dom den 17 november 2016 i mål nr M 3129-16.

Länshållningsvattnet från Västra brottet och File hajdar-täkten kan tidvis innehålla förhöjda koncentrationer av suspenderat material och kväve. Även dagvatten från den så kallade truckvägen kan tidvis innehålla förhöjda koncentrationer av suspenderat material. Utjämnings- och sedimentationsdammar finns därför anlagda i File hajdar-täkten, Anerån, Spillingsån, längs truckvägen, samt i Västra och Östra brottet.

Figur: Utjämnings- och sedimentationsdammar i täkterna och i recipient.

1. Pumpgropar i File hajdar-täkten
2. Golfdammen
3. Sedimenteringsdamm för dagvatten från truckvägen
4. Sedimenteringsdamm Spillingsån
5. Översvämningssyta Anerån/Bogeviken (gäddfabrik)
6. Pall 2 i Västra brottet
7. Pumpgrop Västra brottet
8. Pumpgrop Östra brottet

Sedimenteringsdammen sydost om Golfdammen (punkt 3 i figuren ovan) tar emot vatten från stora delar av truckvägen innan utflöde sker till Anerån. Sedan början av 2017 leds största delen av det vatten från truckvägen som tidigare leddes till Spillingsån istället till Västra brottet. Detta innebär att vattnet från truckvägen inom Spillingsåns avrinningsområde nu nästan uteslutande leds till Västra brottet istället för till Spillingsån.

Ansökt verksamhet

Rening av länshållningsvatten och dagvatten från truckvägen kommer i princip att utföras på samma sätt som i pågående verksamhet. Eftersom brytningen i File hajdar-täkten planeras att utföras på en djupare nivå kommer pumpgropar i täkten att behöva flyttas. Förutom pumpgroparna i File hajdar-täkten kommer samtliga sedimenteringsdammar och utjämningsmagasin i pågående verksamhet att finnas kvar i den ansökta verksamheten. Belastningen på sedimenteringsdammarna och utjämningsmagasin kommer i ansökt verksamhet att förändras i enlighet med vad som framgår av Ansökansbilaga A respektive B5.

26. *Komplettera ansökan med skalenliga kartor över bryt- och verksamhetsområde, med höjdkurvor. Redovisa även illustrationer från en höjdmodell.*

De efterfrågade kartorna bifogas, se [Bilaga 13](#). I kartorna redovisas höjder primärt med färger istället för höjdkurvor. Höjdkurvorna framgår visserligen av bakgrundskartorna, men Cementa gör bedömningen att den valda utformningen är tydligare än att siffror redovisas på samtliga höjdkurvor.

Vidare bifogas fem profiler över området, se [Bilaga 14](#). För profil A och B finns det dels en profil som illustrerar nuläget, dels en figur som illustrerar området efter ansökt verksamhet. För profil C anges endast en illustration eftersom profilen är identisk för de två scenarierna. Cementa bedömer att exempelvis stillbilder från en 3D-modell inte skulle tillföra en ökad förståelse för området utan att de bifogade profilerna fyller samma syfte.

27. *Om utvinningsavfall kan uppstå i den ansökta verksamheten ska en avfallshanteringsplan fogas till ansökan.*

Utvinningsavfall uppstår inte i processen. Befintligt och ansökt täktområde är täckt av endast ett tunt lager jord varunder högkvalitativ kalksten direkt förekommer.

Detta är en av de omständigheter som medför att lokaliseringen är ytterst lämplig – hela naturresursen kan utnyttjas och inget avfall/skrotsten uppkommer. Avbaningsmassor från det ansökta täktområdet kommer delvis att tillvaratas och flyttas så att vegetationen kan etablera sig på annan plats. Övriga avbaningsmassor används som kiselråvara i cementtillverkningen samt för efterbehandling. Genom att använda avbaningsmassorna, som i huvudsak utgörs av lerig morän/moränlera, minskar

behovet av externa material (i huvudsak sand). Det ger även viss effekt i form av minskat uttag av mörgelsten. De avbaningsmassor som används i fabriken hanteras på samma sätt som den utbrutna stenen.

28. *Redovisa hur grundvattennivåerna kommer att påverkas när ansökan avslutas, och särskilt vilka effekter detta kommer att ha på Natura 2000-områdena vid hög- och lågvattenflöden.*

Se punkt 32 i avsnitt C ovan.

29. *Ge in ett förslag på kontrollprogram för den ansökta verksamheten.*

Till ansökan har fogats befintligt kontrollprogram. Cementa anser inte att det är meningsfullt att ta fram ett kontrollprogram för den ansökta verksamheten innan tillståndet och dess villkor har fastställts.

30. *Komplettera ansökan med villkor som ska gälla om de föreslagna skyddsåtgärderna inte ger erforderlig effekt.*

Naturvårdsverket har inte specificerat vilken eller vilka skyddsåtgärder som myndigheten anser kan behöva ”backupvillkor”. Cementa har inte skäl att tro att någon av de föreslagna skyddsåtgärderna inte kommer att fungera. Tvärtom har bolaget (givetvis) föreslagit åtgärder som bedöms fungera och vara effektiva i förhållande till sitt syfte. Den konstruktion med backupvillkor som Naturvårdsverket föreslår är inte praxis och enligt Cementas uppfattning är det bättre att, vilket bolaget har gjort, överväga och säkerställa att de skyddsåtgärder som föreslås är lämpliga, än att ha flera lager av villkor som ska inträda vid olika förhållanden. Cementa ser därmed inte skäl att komplettera ansökan med ytterligare villkor.

Eventuella invändningar i sak från Naturvårdsverket, såsom förslag på alternativa eller ytterligare villkor, bör framföras i yttrande efter det att ansökan kungjorts.

E. Sakägarförteckning

Sedan ansökan gavs in har 16 personer som äger brunnar inom det influensområde som Cementa har definierat för sakägarskap kontaktat bolaget. En uppdaterad Ansökansbilaga F där tillkommande sakägare har markerats med gult bifogas därför, se [Bilaga 15](#). Vidare bifogas i

Bilaga 16 en uppdaterad brunnskarta som ersätter den karta som finns på s. 45 i ansökan och i Figur 14 i MKB (avsnitt 5.2).

F. Justeringar i villkorsförslag

I det följande redovisas samlat de justeringar i villkorsförslag och åtaganden som Cementa gjort i denna kompletteringskrift. I avsnittet tillförs ingen ny information utan det utgör endast en sammanställning av det som ovan redovisats.

Åtagande avseende apollofjäril och svartfläckig blåvinge

”Cementa åtar sig att vidta åtgärder som tillser att apollofjäril och svartfläckig blåvinge får tillgång till platser för fortplantning inom kärnområdet (nordöstra Gotland) som är av minst samma storlek och kvalitet som de platser som försvinner.”

Se punkt 8 i avsnitt C samt Bilaga 5.

Uppskjuten fråga och utredningsvillkor

Cementa föreslår att mark- och miljödomstolen jämlikt 22 kap. 27 § miljöbalken i fem år från det att tillståndet vinner laga kraft skjuter upp frågan om vilka villkor som ska gälla beträffande kompensationsåtgärder för ekologiska värden. Bolaget föreslår följande utredningsvillkor.

”Under prövotiden ska Cementa detaljstudera utvalda områden för ekologiska kompensationsåtgärder för att kunna välja ut de åtgärder som är effektivast för att uppnå varje åtgärds mål. Arbetet ska ske efter samråd med tillsynsmyndigheten. Cementa ska senast fem år efter det att tillståndet vunnit laga kraft ge in en genomförande- och förvaltningsplan för kompensationen samt förslag till slutliga villkor till mark- och miljödomstolen.”

Se punkt 15 i avsnitt D.3.

Rättelse av villkor 11

”Vattennivån i Västra brottet ska hållas mellan nivåerna - 30 och - 26 meter.”

Se punkt 2 i avsnitt C.

Malmö den 21 juni 2018

CEMENTA AKTIEBOLAG, genom

Bo Hansson

Anna Bryngelsson

1. Vattendomstolens vid Stockholms tingsrätt dom 1977-07-28 i mål VA 8/77
2. Miljödomstolens vid Nacka tingsrätt dom 2006-04-25 i mål nr M 27311-05
3. Fördjupad bedömning av påverkan på skyddade arter¹⁰
4. Fördjupad konsekvensbedömning apollofjäril och svartfläckig blåvinge
5. Uppdaterad sammanställning av åtaganden (Ansökansbilaga D)
6. Kartor över verksamhetsområdet
7. Planritning: hantering av olja och kemikalier i Västra brottet
8. Bedömning av påverkan på Anerån
9. Uppdaterad tabell 8 i Ansökansbilaga B5
10. Grundvattenmodell scenario 2041(vattenfylld täkt)
11. Sensitivitetsanalys avseende grundvattenmodellen
12. Fördjupad bedömning av påverkan på riksintresse
13. Kartor över verksamhetsområdet med höjdkurvor
14. Profiler över verksamhetsområdet
15. Uppdaterad sakägarförteckning
16. Uppdaterad brunnskarta

---

¹⁰ Cementa föreslår sekretessprövning av bilagan.